

# HANDEL LUDŹMI

# POLSKA

## Raport 2012-2013



Ministerstwo  
Spraw Wewnętrznych

---

Materiał opracowany w Zespole ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi  
Departament Polityki Migracyjnej, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych

Warszawa, 2015

## SPIS TREŚCI

### Wprowadzenie

#### I. Obraz zjawiska. Analiza trendów

#### II. Pokrzywdzeni/ofiary

- Dane Prokuratury Generalnej, Komendy Głównej Policji i Komendy Głównej Straży Granicznej
- Polskie ofiary handlu ludźmi wg danych europejskich
- Ofiary handlu ludźmi korzystające z pomocy Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego w latach 2012 - 2013
- Dobrowolne powroty

#### III. Zwalczanie handlu ludźmi - dane statystyczne

- Dane Prokuratury Generalnej. Postępowania przygotowawcze
- Dane Policji. Przestępstwa stwierdzone
- Dane Policji dot. przestępstw, które mogą być związane z przestępstwem handlu ludźmi
- Dane Straży Granicznej
- Dane Państwowej Inspekcji Pracy dot. kontroli legalności zatrudnienia

#### IV. Oskarżeni / podejrzani

- Dane Ministerstwa Sprawiedliwości

#### V. Zmiany w prawie

#### VI. Nowe rozwiązania dotyczące przeciwdziałania handlowi ludźmi

#### VII. Istotne kwestie z zakresu współpracy międzynarodowej

## WPROWADZENIE

Poniższa analiza dotyczy lat 2012-2013.

Analiza danych statystycznych, stanowi jedynie punkt wyjścia do analizy zjawiska handlu ludźmi. Przestępstwo to należy do najbardziej skomplikowanych i trudnych do udowodnienia czynów zabronionych. Jest ono również w większości przypadków popełniane w zbiegu z innym przestępstwami, praktycznie zawsze w oparciu o zorganizowane struktury przestępcze. Konieczne jest zatem szersze spojrzenie na zjawisko handlu ludźmi, zwłaszcza w kontekście poszczególnych form wykorzystania osób pokrzywdzonych i metod działania sprawców.

Ze względu na długość procedur prokuratorskich i sędziowskich, dane przekazane przez Prokuraturę Generalną i Ministerstwo Sprawiedliwości nie są kompatybilne ani ze sobą wzajemnie, ani też z danymi otrzymanymi w danym roku od Policji czy Straży Granicznej. Także kwalifikacja czynów, inna dokonana w Policji, a inna w Prokuraturze, powoduje, że sprawa, dotycząca tej samej osoby, może się znaleźć w dwóch różnych statystykach.

Dlatego też wszystkie dane prezentowane są zawsze wraz z informacją skąd pochodzą. Niewłaściwe byłoby ich sumowanie, czy proste porównywanie.

Warto również podkreślić, że w omawianym okresie nastąpiły zmiany w metodzie zbierania danych zarówno w Policji, jak i w Ministerstwie Sprawiedliwości.

W 2012r. Wydział Statystyki Ministerstwa Sprawiedliwości rozszerzył wzory formularzy statystycznych, pod kątem zbierania informacji o liczbie osób osądzonych w pierwszej instancji, w tym o sprawcach i pokrzywdzonych przestępstwem handlu ludźmi. Nowa karta statystyczna obowiązuje od 2013r.

Natomiast Policja, w 2011 roku wprowadziła zmianę w statystycznym ujmowaniu liczby przestępstw - do 2011r. obowiązywała zasada: jeden pokrzywdzony = jedno przestępstwo, a od 2011r. jeżeli sprawcy dopuścili się większej liczby przestępstw wobec jednej osoby, każde z nich jest ujmowane oddzielnie.

### Do przygotowania raportu wykorzystano:

1. Sprawozdanie ze stanu zagrożenia przestępczością handlu ludźmi w latach 2012-2013, opracowane w Centralnym Zespole do Walki z Handlem Ludźmi Wydziału do Zwalczenia Zorganizowanej Przestępczości Kryminalnej Centralnego Biura Śledczego Komendy Głównej Policji
2. Informacja do sprawozdania dotyczącego przestępstwa handlu ludźmi – 2012 rok, przygotowana w Zarządzie Operacyjno-Śledczym Komendy Głównej Straży Granicznej
3. Informacja do sprawozdania dotyczącego przestępstwa handlu ludźmi – 2013 rok, przygotowana w Zarządzie Operacyjno-Śledczym Komendy Głównej Straży Granicznej
4. Sprawozdanie z monitoringu postępowań przygotowawczych, których przedmiotem jest handel ludźmi i nielegalna adopcja za 2012 rok, opracowane w Departamencie ds. Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Generalnej
5. Sprawozdanie z monitoringu postępowań przygotowawczych, których przedmiotem jest handel ludźmi i nielegalna adopcja za 2013 rok, opracowane w Departamencie ds. Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Generalnej
6. Sprawozdanie z działalności Państwowej Inspekcji Pracy w 2013r.
7. Ofiary handlu ludźmi korzystające z pomocy Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla polskich i cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi w latach 2012-2013. Analiza anonimowych ankiet beneficjentów KCIK, opracowana w Zespole ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi Departamentu Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
8. Raport „Osoby dorosłe skazane w pierwszej instancji sądów powszechnych na podstawie wybranych artykułów kodeksu karnego w 2012 roku”, przygotowany przez Wydział Statystycznej Informacji Zarządczej Ministerstwa Sprawiedliwości
9. Sprawozdanie w sprawie osób osądzanych w pierwszej instancji wg właściwości rzeczowej za rok 2013, przygotowane przez Departament Strategii i Deregulacji Ministerstwa Sprawiedliwości
10. Raport „Trafficking in human beings. 2015 edition”, przygotowany przez Eurostat
11. Raport „United Kingdom Human Trafficking Centre. National Referral Mechanism Statistics 2013”, opracowany przez brytyjską Krajową Agencję ds. Przestępczości - NCA

## I. OBRAZ ZJAWISKA. ANALIZA TRENDÓW.

Jeśli wziąć pod uwagę gromadzone dane statystyczne to należy stwierdzić, iż zjawisko handlu ludźmi w Polsce w okresie objętym niniejszą oceną nie podlegało istotnym przemianom. Do takiego wniosku prowadzi porównanie prezentowanych poniżej danych z danymi z lat poprzednich. Na zbliżonym poziomie utrzymuje się roczna liczba spraw prowadzonych przez organy ścigania, podobnie jest jeśli chodzi o liczbę sprawców. Największym wahanom podlega liczba ofiar. Ewentualny wzrost liczby ofiar w skali roku ma zazwyczaj związek z wykryciem organizacji przestępczych, wykorzystujących duże grupy ofiar do pracy przymusowej lub do wyłudzenia świadczeń socjalnych i kredytów.

Najbardziej dynamicznym elementem obrazu zjawiska handlu ludźmi w Polsce są formy wykorzystania ofiar tego przestępstwa. O ile niezmiennie dominującą formą eksploatacji pozostaje prostytutka (59%), o tyle każdy rok przynosi nasilenie innych, poza prostytutką, form i pojawianie się nowych.

Biorąc pod uwagę dane statystyczne w ujęciu dwuletnim, trudno mówić o znaczących tendencjach. O ich zaistnieniu można mówić dopiero po upływie dłuższego okresu czasu.

Polska charakteryzuje się wysokim poziomem handlu ludźmi – obywatelami polskimi wewnątrz kraju. Jako kraj pochodzenia ofiar ma ciągle zauważalny udział w handlu wewnątrz Unii Europejskiej, jest też bez wątpienia krajem tranzytu dla ofiar pochodzących zza wschodniej granicy UE, a także krajem docelowym dla ofiar z innych państw członkowskich (Bułgaria, Rumunia) i państw trzecich.

### Wykorzystanie seksualne

Handel ludźmi w celu eksploatacji seksualnej kobiet jest wciąż dominującą formą tego przestępstwa w Polsce, najlepiej rozpoznaną i najczęściej zwalczaną przez organy ścigania. W okresie 2012-2013 nie stwierdziły one przykładów tej formy wykorzystania, które dotyczyłyby mężczyzn. Wynika to z ograniczonej skali prostitucji męskiej i specyfiki środowiska, w którym proceder może mieć miejsce.

Osoby świadczące usługi seksualne stanowią stałą grupę ryzyka w kontekście handlu ludźmi, niezależnie od tego czy proponowanie tych “usług” odbywa się w agencjach towarzyskich, lokalach mieszkalnych czy przy drogach. Zjawiskiem, dającym się zauważyć w ostatnich latach jest współpraca polskich grup przestępczych z wyspecjalizowanymi grupami bułgarskimi (pochodzenia romskiego i tureckiego) i przejmowanie przez te ostatnie coraz większej części sektora usług seksualnych w Polsce. W zamian za możliwość funkcjonowania na danym terenie przekazują one część dochodów uzyskanych z przestępstw miejscowym polskim grupom przestępczym. Elementem

charakterystycznym działaniem bułgarskich grup przestępczych jest zainteresowanie werbowaniem młodych, nastoletnich Polek, często wywodzących się z rodzin dysfunkcyjnych i patologicznych.

Polskie grupy przestępcze także czerpią korzyści z nierządu i również w kontekście tego procederu dochodzi do popełnienia przestępstwa handlu ludźmi, najczęściej w stosunku do Polek oraz cudzoziemek pochodzących z Ukrainy i Białorusi, świadczących usługi seksualne w agencjach towarzyskich lub tzw. „mieszkaniówkach”. Większość tego typu miejsc zarządzana jest przez lokalne grupy przestępcze, które między sobą przekazują odpłatnie osoby wykorzystywane w prostytucji. Mamy więc do czynienia sytuacją handlu ludźmi w granicach jednego kraju.

Dane statystyczne Policji zdają się potwierdzać tezę o spadku liczby obywaterek polskich, ofiar handlu ludźmi zmuszanych do świadczenia usług seksualnych w domach publicznych i agencjach towarzyskich w krajach takich jak Niemcy, Holandia, Włochy czy Wielka Brytania. Coraz rzadziej grupom przestępczym udaje się prowadzić proceder handlu kobietami o takiej skali, jak miało to miejsce jeszcze kilka lat temu, zwłaszcza w okresie po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej. W oparciu o analizę spraw można również postawić tezę, że w tym kontekście coraz rzadziej pojawia się stosowanie przez sprawców środków bezpośredniego przymusu czy też wprowadzanie w błąd, co do charakteru pracy. Kobiety najczęściej dobrowolnie godzą się na świadczenie usług seksualnych. Z tego też powodu po powrocie do Polski, nawet jeśli zostały wykorzystane, nie czują się pokrzywdzone i nie chcą współpracować z organami ścigania.

### **Wykorzystanie do wyłudzenia kredytów i świadczeń socjalnych**

Ze względu na liczbę prowadzonych postępowań oraz liczbę osób pokrzywdzonych należy uznać wyłudzenie kredytów i świadczeń socjalnych przy użyciu danych osobowych ofiar za drugą po eksploatacji seksualnej formę wykorzystania ofiar handlu ludźmi.

Pokrzywdzonymi byli obywatele polscy - osoby obu płci w wieku do 60 lat, wykorzystanie miało miejsce poza granicami kraju – głównie w Wielkiej Brytanii, zaś organizatorami byli głównie obywatele polscy pochodzenia romskiego.

Ofiary werbowano obiecując im pracę za granicą. Na miejscu - w kraju docelowym, były wprowadzane w błąd, zmuszane do zakładania kont bankowych i podpisywania dokumentów upoważniających ich „opiekunów” do pełnego dysponowania kontem. Zmuszano je także do podpisania dokumentów, w niezrozumiałym dla nich języku, w celu pobrania świadczeń socjalnych i kredytów. Uzyskane w ten sposób pieniądze były odbierane przez sprawców, a ofiary wywożono do Polski, gdzie nadal żyły obietnicą uzyskania pracy za granicą. Ofiarom odbierano dokumenty podróży

– paszporty i dowody osobiste, by utrzymywać brytyjskie urzędy w przekonaniu, że osoby te stale zamieszkują na terenie Wielkiej Brytanii

W 2013r. w ramach prowadzonych śledztw ujawniono ponad 600 osób pokrzywdzonych. Dokonano zatrzymania 113 członków zorganizowanych grup przestępczych, zajmujących się tym procederem i zabezpieczono mienie pochodzące z przestępstwa o łącznej wartości około 5 milionów zł. Strona brytyjska potwierdziła wyłudzenie świadczeń socjalnych na kwotę 7,2 milionów funtów szterlingów (ok. 35,5 mln zł).

Działalność zorganizowanych grup przestępczych, czerpiących korzyści z handlu ludźmi do wyłudzenia kredytów i świadczeń socjalnych, obejmuje nie tylko Wyspy Brytyjskie. Proceder taki miał miejsce także na terenie Niemiec. Sprawcy, oferując bezrobotnym Polakom (zarówno mężczyznom, jak i kobietom) pracę na budowach lub przy opiece nad osobami starszymi, zmuszali ofiary do zawierania umów kredytowych na zakup drogiego sprzętu elektronicznego. Było to możliwe na podstawie fikcyjnych umów o pracę. Po jednorazowej transakcji pokrzywdzeni byli odwożeni do Polski. Sprawcy w łatwy sposób werbowali pokrzywdzonych, zamieszczając informację o ofercie pracy na jednej z tablic ogłoszeń w mieście.

Również na terenie Niemiec miało miejsce wykorzystanie osób, zwabionych do przyjazdu obietnicą pracy, do zawierania fikcyjnych małżeństw. W tym przypadku pokrzywdzonymi byli mężczyźni w wieku 30-65 lat posiadający polskie i niemieckie obywatelstwo, którzy zmuszani byli do małżeństw z Polkami pochodzenia romskiego. Byli zastraszani, przetrzymywani wbrew ich woli, a zabrane im dokumenty, potwierdzające obywatelstwo niemieckie były wykorzystywane przez sprawców.

## Praca przymusowa

Formą wykorzystania ofiar handlu ludźmi nadal najtrudniej poddającą się identyfikacji i ściganiu jest praca przymusowa. Dane prokuratury wskazują na 5-7 postępowań rocznie, dotyczących tej formy wykorzystania. Z punktu widzenia danych statystycznych dominującym zjawiskiem jest wykorzystanie obywateli polskich poza granicami kraju, głównie w Wielkiej Brytanii. Do wykorzystania w pracy przymusowej obywateli polskich dochodzi również w Niemczech i krajach skandynawskich.

Od 2013r. Policja jest zaangażowana w postępowanie, dotyczące wykorzystania Polaków w Wielkiej Brytanii przy rozbiórce budynków na terenie Londynu i innych dużych miast brytyjskich. Sprawcy, chcąc zwerbować pracowników, rozgłaszali informacje wśród bezrobotnych mężczyzn, z wykształceniem podstawowym i bez znajomości języka angielskiego. Osoby te były trzymane w zamknięciu i zastraszane. Wśród pokrzywdzonych znalazły się także osoby innych narodowości.

Według danych Ministerstwa Spraw Zagranicznych, w latach 2012-2013 zidentyfikowano sporą liczbę osób pokrzywdzonych w wyniku zmuszania do określonych czynów, w tym handlu obwoźnego, co jest zupełnie nową formą wykorzystania, jeśli chodzi o przestępstwo handlu ludźmi popełnione wobec obywateli Polski. Do takich przypadków dochodziło na terenie Szwecji (9 pokrzywdzonych wg konsulatu w Sztokholmie) i Finlandii (10 pokrzywdzonych wg konsulatu w Tallinnie; według danych Policji, zidentyfikowano 40 pokrzywdzonych). W obu przypadkach osoby bezrobotne, nieporadne życiowo, nieznające języka, a często upośledzone fizycznie i umysłowo, były zmuszane do sprzedawania drobnych przedmiotów jako domokrażcy.

Jeśli chodzi o wykorzystanie do pracy przymusowej na terytorium Polski w oparciu o przeprowadzone badania sądzić można, że sektorami rynku pracy w których najczęściej dochodzi do takiego wykorzystania są rolnictwo i budownictwo, zaś wśród osób wykorzystywanych dominują obywatele Ukrainy.

W oparciu o informacje Straży Granicznej, można też stwierdzić, że coraz częściej dochodzi na terenie Polski do wykorzystania do pracy przymusowej (w drobnej przedsiębiorczości) obywateli państw azjatyckich, głównie Wietnamu.

### **Wykorzystanie do popełniania przestępstw**

W 2013r. ujawniono proceder wykorzystania obywateli polskich przez polską grupę przestępczą do dokonywania kradzieży w ekskluzywnych sklepach na terenie Włoch. Sprawcy werbowali do tego procederu głównie młode kobiety w wieku 20-45 lat, będące w trudnej sytuacji materialnej i mające w przeszłości konflikty z prawem.

### **Inne formy wykorzystania**

W latach 2012-13 Straż Graniczna zidentyfikowała grupę 22 obywateli Rumunii wykorzystywanych do żebractwa.

Ponadto Straż Graniczna zidentyfikowała także 2 ofiary (1 z Kenii, 1 z Maroko) wykorzystywane do niewolniczej pracy domowej.

Po raz pierwszy doszło do identyfikacji wykorzystania Polek do zawarcia fikcyjnych małżeństw z obywatelami państw trzecich w celu uzyskania obywatelstwa Unii Europejskiej. Do zwerbowania kobiet doszło na terenie Polski, do zawarcia małżeństwa – w Wielkiej Brytanii.



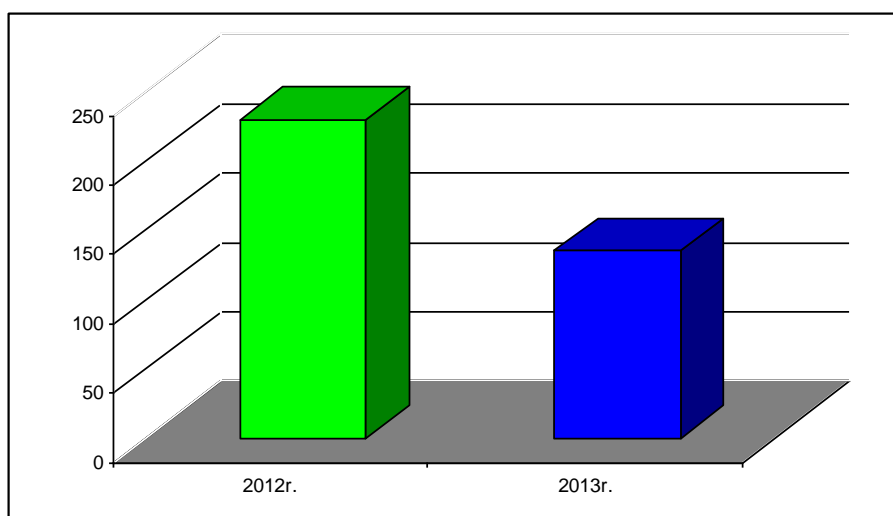
## II. POKRZYWDZENI / OFIARY

### Dane Prokuratury Generalnej

W powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury sprawowany jest monitoring i koordynacja postępowań, których przedmiotem jest handel ludźmi. Zadania te wykonują wyznaczeni prokuratorzy w każdej prokuraturze apelacyjnej, a także w niektórych prokuraturach okręgowych. Informacje gromadzone są w Prokuraturze Generalnej. Wyznaczony prokurator sprawuje nadzór służbowy nad postępowaniami o przestępstwa z art. 189a, prowadzonymi w Wydziałach ds. Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratur Apelacyjnych, a także monitoruje sprawy i koordynuje sprawy o takim przedmiocie, prowadzone w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury. Poniższe statystyki są liczbowym ujęciem spraw, prowadzonych przez prokuratury o handel ludźmi.

W 2012r. status pokrzywdzonych nadano 230 osobom, a w 2013r. 135. Zmalała zarówno liczba kobiet (ze 144 w 2012r. do 96 w 2013r.), jak i mężczyzn (z 86 w 2012r. do 39 w 2013r.).

Wykres 1. Liczba osób pokrzywdzonych w latach 2012-2013 wg danych prokuratorskich



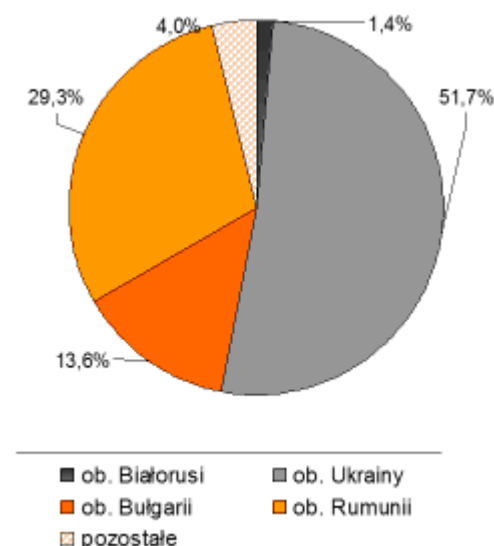
Największą liczbę wśród osób pokrzywdzonych niezmiennie stanowią obywatele polscy - w latach 2012-2013 były to 218 osoby (60%), w tym 125 w 2012r. i 93 – w 2013r.

Tabela 1. Liczba ofiar – cudzoziemców wg danych Prokuratury Generalnej

Narodowość	2012	2013	Suma
Ukraina	60	16	76
Rumunia	35	9	44
Bułgaria	7	13	20
Kenia	1	1	2
Białoruś	2	-	2
Mołdowa	-	1	1
Wietnam	-	1	1
Czechy	-	1	1
<b>razem</b>	<b>105</b>	<b>42</b>	<b>147</b>

W latach 2012-13 wśród pokrzywdzonych nie będących obywatelami polskimi odnotowano głównie obywateli Ukrainy (76 osób), Rumunii (44 osoby) i obywateli Bułgarii (20 osób). W przypadku obywateli Ukrainy sprawcy najczęściej dopuszczali się handlu ludźmi do pracy przymusowej, w przypadku obywateli Rumunii – wykorzystania do żebractwa, zaś Bułgarii – wykorzystania w celach seksualnych. Zmieniał się również profil pokrzywdzonych – znacznie spadła liczba kobiet w tej grupie: ze 144 w 2012 roku do 96 w 2013 roku, a także liczba małoletnich pokrzywdzonych: z 16 osób w 2012 roku do 4 w roku 2013.

Wykres 2. Pokrzywdzeni cudzoziemcy wg. danych Prokuratury Generalnej



W ostatnich latach zidentyfikowano pojedyncze przypadki ofiar handlu ludźmi z Kenii, Wietnamu i Republiki Czeskiej. Należy jednak przypuszczać, że w przypadku obywateli Wietnamu statystyki nie odzwierciedlają faktycznej sytuacji.

Jednocześnie, w odniesieniu do obywateli Ukrainy – ofiar handlu ludźmi w Polsce należy zauważyć, że Biuro IOM w Kijowie udzieliło pomocy 64 w 2012r. i 70 w 2013r. osobom, które nie zostały w Polsce

zidentyfikowane jako ofiary handlu ludźmi, jednak po powrocie do kraju zgłosiły się do IOM po pomoc. Dane te potwierdzają znane z lat poprzednich zjawisko, iż ofiary niechętnie nawiązują współpracę ze służbami policyjnymi w kraju wykorzystania, najprawdopodobniej w obawie przed ewentualnymi utrudnieniami powrotu na polski rynek pracy.

### Handel dziećmi

Liczba ofiar poniżej 18 roku życia (według danych Prokuratury Generalnej) w latach 2012-2013 wynosiła 20 osób (w 2012r. – 16 osób, w 2013r. – 4 osoby).

## Dane Straży Granicznej

Straż Graniczna zidentyfikowała w latach 2012-2013 85 ofiar handlu ludźmi w 16 postępowaniach, w tym 83 osoby to cudzoziemcy. Ich liczba wzrosła znacząco - z 28 w 2012r. do 55 w 2013r.

Najliczniejszą grupę stanowili obywatele Korei Północnej (26 osób), zidentyfikowani w 2013r. jako ofiary handlu ludźmi do pracy przymusowej. Liczną była także grupa obywateli Rumunii (22 osoby), wykorzystywanych w latach 2012-2013 do żebractwa, obywateli Wietnamu (14 osób) – ofiar handlu ludźmi do pracy przymusowej w latach 2012-2013 oraz Ukrainy (13 osób), zidentyfikowanych jako ofiary handlu ludźmi do pracy przymusowej (12 osób) i prostytucji (1 osoba).

Tabela 2. Ofiary handlu ludźmi zidentyfikowane przez Straż Graniczną w latach 2012-2013

Forma wykorzystania	Rok	Liczba pokrzywdzonych	Kraj pochodzenia pokrzywdzonych
Praca przymusowa – 53	2012	12	Ukraina
		13	Wietnam
	2013	26	Korea Północna
		1	Wietnam
		1	Filipiny
Praca domowa i wykorzystanie seksualne – 2	2012	1	Kenia
		1	Maroko
Żebractwo – 25	2012	3	Rumunia
	2013	19	Rumunia

Forma wykorzystania	Rok	Liczba pokrzywdzonych	Kraj pochodzenia pokrzywdzonych
Fikcyjne małżeństwo – 2	2012	1	ob. RP
	2013	1	ob. RP
Prostytucja – 14	2012	1	Kamerun
	2013	3	Bułgaria
		1	Ukraina
		1	Mołdowa
<b>Łącznie w latach 2012-2013</b>		<b>85</b>	

### Dane Policji

Według statystyk policyjnych, nastąpił znaczący wzrost liczby ofiar handlu ludźmi, wykorzystywanych w Polsce w 2013r. w stosunku do roku 2012. Jednak, sięgając do wcześniejszych statystyk można zauważyć, że to rok 2012 był wyjątkowy, bowiem w 2011r. liczba zidentyfikowanych przez policję ofiar handlu ludźmi wyniosła 166 osób.

Tabela 3. Ofiary handlu ludźmi zidentyfikowane przez Policję w latach 2012-2013

rok	liczba pokrzywdzonych	w tym pokrzywdzeni – ob. RP	w tym pokrzywdzeni – cudzoziemcy
2012	18	16	2
2013	141	133	8
<b>razem</b>	<b>159</b>	<b>149</b>	<b>10</b>

### Polskie ofiary handlu ludźmi w innych krajach Unii Europejskiej

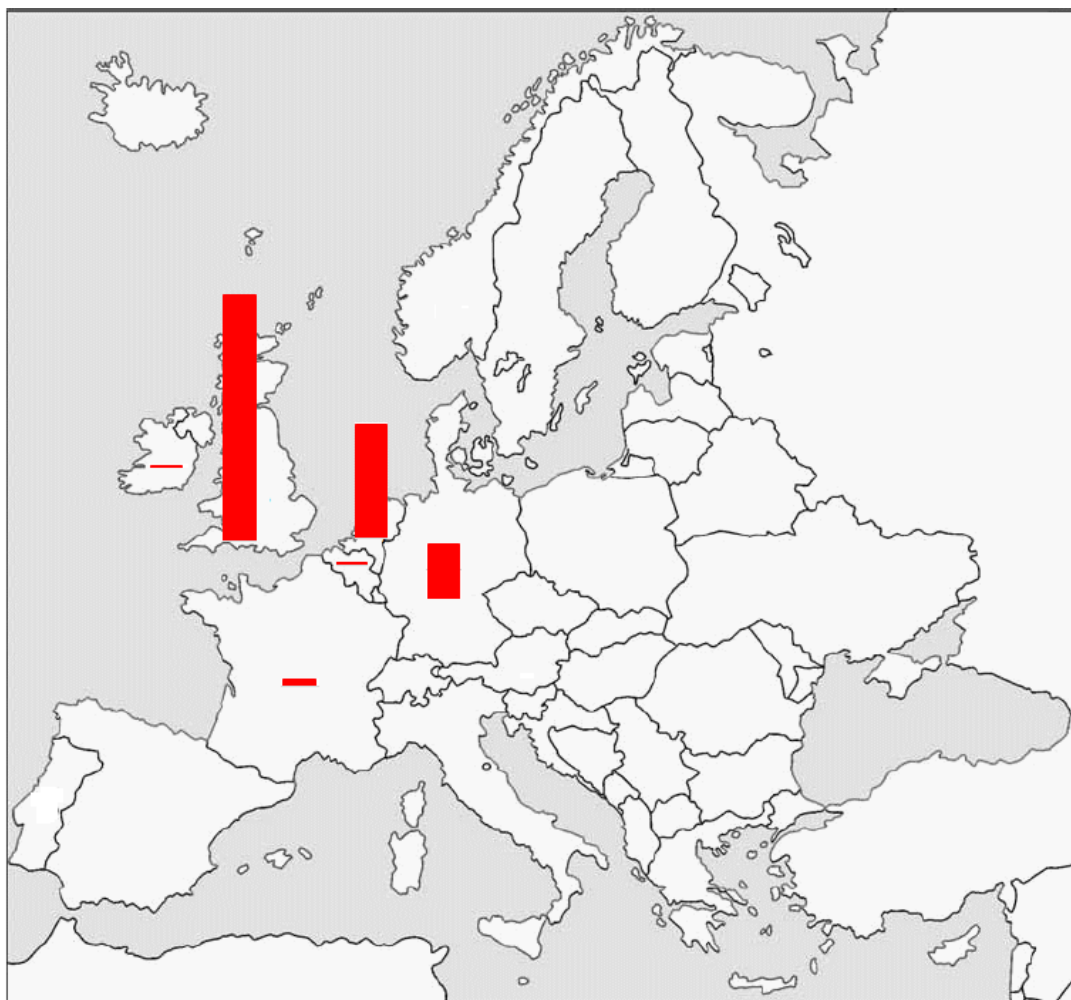
Obywatele polscy stają się ofiarami handlu ludźmi również za granicą - według Eurostatu w 2012r. zidentyfikowano 246 ofiar obywatelstwa polskiego, na prawie 11 tysięcy ofiar w całej Unii Europejskiej.

Podobnie jak w Polsce, w krajach UE najczęstszą formą wykorzystania jest eksploatacja seksualna (w tym zarówno zmuszanie do prostytucji, udział w przemyśle pornograficznym, jak również masaże

i modeling) – w 2012r. dotyczyło to 66% ofiar. Kolejną formą wykorzystania to praca przymusowa (przede wszystkim: rolnictwo, budownictwo i przemysł tekstylny) – 20%, pozostałe – 13%.

Ogólnie w latach 2010-2012 zarejestrowano w Unii Europejskiej 976 Polaków – ofiary handlu ludźmi, w tym 713 było wykorzystywanych, poza Polską: w Wielkiej Brytanii – 405 osób, Holandii – 187, Niemczech – 92, Francji – 12, Belgii – 6 i w Irlandii - 5 ofiar. Ponadto, zidentyfikowano pojedyncze osoby, obywateli polskich, pokrzywdzonych przestępstwem handlu ludźmi w Czechach, Danii, Finlandii, Luksemburgu, Szwajcarii i na Litwie.

Mapa 1. Obywatele polscy – ofiary handlu ludźmi w Unii Europejskiej wg danych Eurostatu



Według raportu brytyjskiej Krajowej Agencji Kryminalnej (National Crime Agency – NCA), obywatele polscy są drugą, po obywatelach Rumunii, najczęściej wykorzystywaną grupą narodowościową w Wielkiej Brytanii. To mało zaszczytne miejsce Polacy zajmowali zarówno w 2012, jak i w 2013 roku. W roku 2013 brytyjskie służby zarejestrowały 239 polskich potencjalnych ofiar handlu ludźmi, co stanowi 9% wszystkich osób, zarejestrowanych w Wielkiej Brytanii jako ofiary handlu ludźmi. 157 osób wykorzystywano do pracy przymusowej, z czego 63 doświadczyło wielu form eksploatacji, 60 – do pracy przymusowej i wyłudzenia świadczeń, a jedną do pracy i niewolnictwa domowego.

Polskie ofiary handlu ludźmi były najczęściej rekrutowane przez internet, a obietnica pracy zawierała również zapewnienie transportu i zakwaterowania. Ofiarami padały osoby bezrobotne lub bezdomne. Zazwyczaj były one obciążane prowizją od zatrudnienia, a także kosztami podróży i zakwaterowania, które odliczano od ich zarobków. Pensje były wpłacane na konta imienne, do których "posiadacze" nie mieli jednak dostępu. Korzystali z nich tylko sprawcy. Ofiary były zastraszane i stosowano wobec nich przemoc.

Polacy najczęściej byli wykorzystywani w regionie West Midlands - zidentyfikowano tam 149 ofiar.

### Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne

W okresie 2012-2013, w ramach realizacji zadania publicznego zlecanego przez Ministra Spraw Wewnętrznych organizacjom pozarządowym pn. *Prowadzenie Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla polskich i cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi (KCIK)*, Krajowe Centrum (KCIK) udzieliło wsparcia 420 osobom, w tym 192 obywatelom Polski (45,7%) oraz 228 cudzoziemcom (54,2%).

Ważne jest, że z pomocy KCIK mogą korzystać również osoby niezidentyfikowane przez organy ścigania czy prokuraturę jako ofiary handlu ludźmi. Niemniej oferta pomocy może zostać skierowana tylko do tych osób, wobec których pracownicy Krajowego Centrum, posiadający doświadczenie we wsparciu ofiar tego przestępstwa, żywią przekonanie, że osoby te powinny zostać zidentyfikowane jako pokrzywdzeni tym przestępstwem.

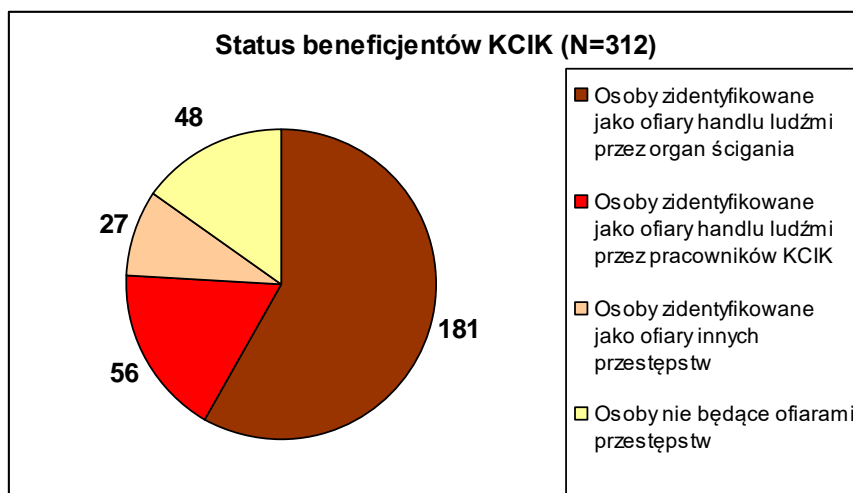
Tabela 4. Pokrzywdzeni wspierani przez KCIK

rok	Liczba ofiar korzystających ze wsparcia KCIK w okresie 2012 – 2013
2012	198 osób (89 ob. Polski i 109 cudzoziemców)
2013	222 osób (103 ob. Polski i 119 cudzoziemców)
<b>razem</b>	<b>420 osób</b> ( 192 ob. Polski i 228 cudzoziemców)

W latach 2012-2013 kontynuowano gromadzenie podstawowych informacji o ofiarach korzystających z Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego przy wykorzystaniu narzędzia w formie ankiety. Ankiety były wypełniane przez *case managerów* w sposób anonimowy tj. bez podawania danych osobowych beneficjentów KCIK.

W latach 2012-2013 wypełniono w ten sposób 312 ankiet<sup>1</sup>, z których 237 dotyczyło osób zidentyfikowanych jako ofiary handlu ludźmi przez organ ścigania lub podmiot realizujący zadanie zlecone tj. Fundację Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu „La Strada”. Pozostałe 75 ankiet dotyczyło zaś osób będących bądź potencjalnymi ofiarami przestępstw innych niż handel ludźmi (np. ofiarami przemocy domowej, zgwałceń), bądź też nie będących ofiarami żadnego z przestępstw (np. osoby z silnymi zaburzeniami psychicznymi) i w związku z tym ta grupa beneficjentów została wyłączona z niniejszej analizy.

Wykres 3. Status beneficjentów KCIK w latach 2012-2013



### Profil ofiary

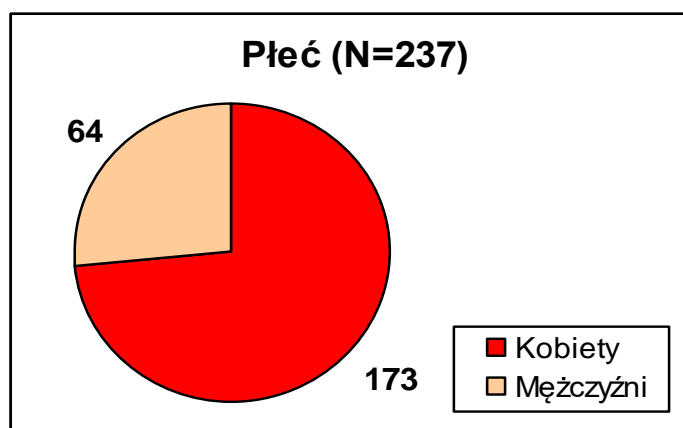
Na 237 analizowanych ankiet ok. ¾ z nich wypełniono w stosunku do osób, którym Policja lub Straż Graniczna nadała oficjalny status ofiary handlu ludźmi, a zaledwie ¼ dotyczyła osób, którym taki status nieoficjalnie nadała Fundacja La Strada. Do tej drugiej grupy należały osoby, które pomimo uzasadnionego domniemania, iż padły ofiarą wykorzystania, nie zdecydowały się na nawiązanie kontaktu z organami ścigania.

Beneficjenci KCIK to w zdecydowanej większości kobiety. Niemniej, analizując profil płci na przestrzeni ostatnich lat zauważalne jest, że mężczyźni stanowią coraz liczniejszą grupę. W latach 2009-2011 stanowili zaledwie 21% analizowanych przypadków<sup>2</sup>, zaś w 2012r. już 26,1% a w 2013r. - 27,8%. Cały czas jednak aktualne pozostaje stosunkowo niewielkie zainteresowanie mężczyzn - obywateli Polski pomocą KCIK.

<sup>1</sup> co stanowiło 74% wszystkich przypadków odnotowanych w KCIK w latach 2012 - 2013.

<sup>2</sup> Karpiński Juliusz *Ofiary handlu ludźmi objęte pomocą Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla polskich i cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi - analiza anonimowych ankiet klientów za lata 2009 - 2011* „Zapobieganie handlowi ludźmi w Polsce. Materiały do raportu za lata 2009 - 2011”, Warszawa 2012, s. 53.

Wykres 4. Płeć beneficjentów KCIK w latach 2012-2013



Z pomocy Krajowego Centrum korzystały przede wszystkim osoby dorosłe, stanowiąc blisko 90% wszystkich przypadków. Dzieci - beneficjenci KCIK to głównie cudzoziemcy. W 2012 r. do Centrum trafiło 15 małoletnich:

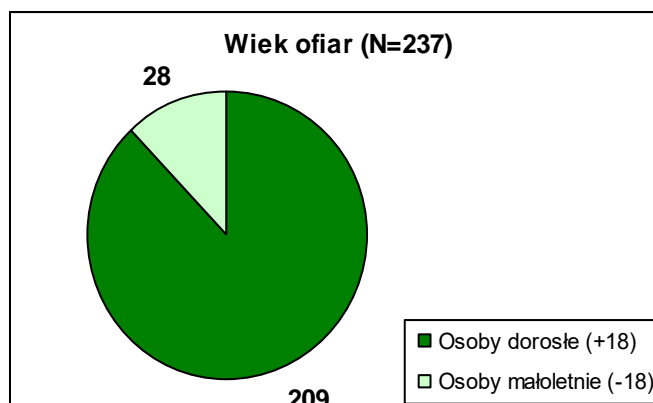
- 10 obywateli Rumunii,
- 3 obywatelki Polski,
- po jednej osobie z Bułgarii i Wietnamu.

Natomiast w 2013r. z Centrum skorzystało 13 małoletnich:

- 8 obywateli Rumunii,
- 2 obywatelki Bułgarii,
- po 1 osobie z Czech, Rosji i Wietnamu.

W 2013r. w tej grupie wiekowej nie zgłoszono żadnego obywatela polskiego.

Wykres 5. Wiek beneficjentów KCIK w latach 2012-2013.



Obywatele Polski stanowili ponad 38% analizowanych przypadków i tym samym pozostali najliczniejszą grupą beneficjentów KCIK. Znaczny odsetek stanowili również obywatele Rumunii (blisko 29%), a także Bułgarii (11%) i Wietnamu (10%) orazw mniejszym stopniu Ukrainy (5,5%). Obywatele ww. państw (pominąwszy Wietnam) dominowali również w poprzednich latach funkcjonowania Centrum. Niemniej warto zauważyć, że w tej grupie zdecydowanie zmniejszył się



odsetek ofiar obywatelstwa ukraińskiego. W latach 2009-2011 byli oni pod względem liczebności drugą po Polakach grupą beneficjentów KCIK<sup>3</sup>.

Obywatele pozostałych państw stanowią pojedyncze przypadki (często nie przekraczające 1%), trudno więc w takim przedziale ilościowym odnotować rosnącą czy spadkową tendencję.

Tabela 5. Obywatelstwo beneficjentów KCIK

Obywatelstwo ofiar (N = 237)	2012r.	2013r.	razem
polskie	41	49	<b>90</b>
rumuńskie	36	32	<b>68</b>
bułgarskie	8	18	<b>26</b>
wietnamskie	12	12	<b>24</b>
ukraińskie	10	3	<b>13</b>
filipińskie	0	4	<b>4</b>
kenijskie	2	1	<b>3</b>
białoruskie	1	1	<b>2</b>
mołdawskie	0	2	<b>2</b>
ugandyjskie	1	1	<b>2</b>
marokańskie	0	1	<b>1</b>
czeskie	0	1	<b>1</b>
rosyjskie	0	1	<b>1</b>

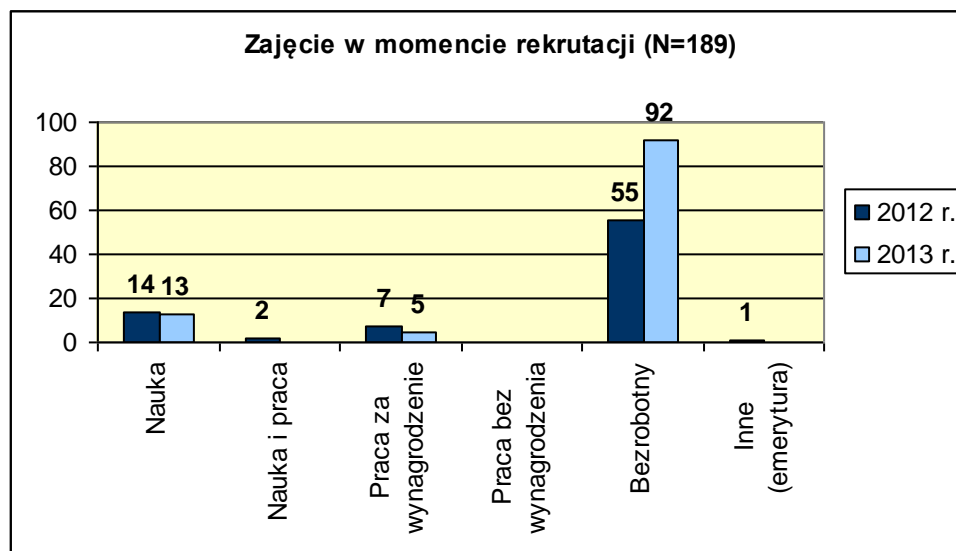
W przypadku 193 ofiar handlu ludźmi, większość deklарowała, iż jest stanu wolnego i nie czuje się emocjonalnie związana na stałe z drugą osobą (ponad 70%). Niespełna 30% wskazywało, iż pozostaje bądź formalnie (poprzez małżeństwo) bądź nieformalnie (w konkubinacie) w związku partnerskim. Natomiast, w odniesieniu do 44 osób nie było możliwe ustalenie stanu cywilnego.

Miejsce zamieszkania ofiar w momencie rekrutacji udało się ustalić w stosunku do 204 ofiar. Zdecydowana większość przebywała wówczas w kraju pochodzenia, a zaledwie niewielka część pozostawała na emigracji. W 2013r. spośród 75 cudzoziemskich ofiar tylko 11 z nich przed okresem wykorzystania przebywało na emigracji, w tym na terytorium Polski - 9 osób, w Niemczech i na Ukrainie - po jednej osobie. Polacy zaś, w momencie rekrutacji w 94% mieszkali w kraju, a jedynie 6% przebywało w tym czasie na emigracji (w Holandii - 2 osoby, w Niemczech - 1 osoba).

<sup>3</sup> Tamże s. 55

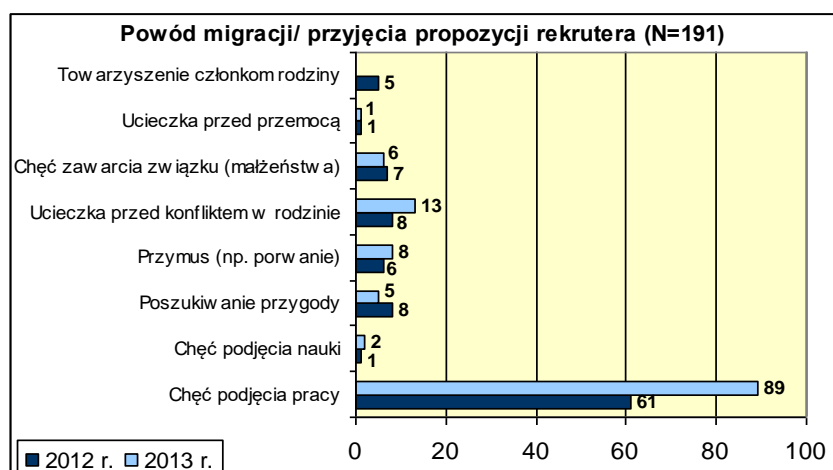
Na 189 osób aż 147 (78%) w momencie rekrutacji pozostawało bez pracy. Ponad 7% posiadało pracę, a 14% uczyło się. Jedna osoba przebywała na emeryturze. Dane te potwierdzają, iż bezrobotni (zarówno Polacy jak i cudzoziemcy) to grupa szczególnie podatna na ryzyko wiktylizacji, szczególnie gdy brak pracy i brak lokalnych perspektyw na zmianę tej sytuacji łączą się z kryzysem rodzinnym (chorobą członków rodziny, przemocą).

Wykres 6. Zajęcie beneficjentów KCIK w momencie rekrutacji



Ponad 78% ofiar zdecydowało się przyjąć ryzykowną propozycję pracy i opuścić dom właśnie z konieczności znalezienia pracy i poprawienia statusu materialnego swojej rodziny. 12% osób podejmując taką decyzję dodatkowo zmotywowane było istnieniem konfliktu rodzinnego i chęcią ucieczki przed przemocą. 7% opuściło rodzinny dom pod naciskiem stosowanym najczęściej przez członków rodziny. W tej ostatniej grupie z reguły to rodzina aktywnie i świadomie uczestniczyła w procedurze handlu tymi osobami. Natomiast ponad 13% ofiar zdecydowało się na emigrację, mając nadzieję na ogólną poprawę swojej sytuacji nie tylko pod kątem materialnym, ale także emocjonalnym. Połowa z nich (6,8%), opuszczając dom chciała doznać przygód, spotkać nowe osoby, nie mając przy tym konkretnych planów, druga połowa (6,8%) – emigrując, miała sprecyzowane oczekiwania małżeńskie, wiązała swoją przyszłość z konkretną osobą, najczęściej ze sprawcą.

Wykres 7. Powód migracji beneficjentów KCIK



### Obywatelstwo rekrutera

Poniższe zestawienie przedstawia obywatelstwo rekrutera, co zostało uwzględnione w 189 ankietach. W niektórych przypadkach wskazywano, iż rekrutacją zajmowała się więcej niż jedna osoba. Zdarzały się również przypadki, że rekruter miał podwójne obywatelstwo. W sumie możliwe było ustalenie obywatelstwa w odniesieniu do 194 osób. Mając na uwadze analogiczne zestawienie, dotyczące obywatelstwa ofiar można przyjąć, iż nadal aktualne jest, że rekruter jest tego samego obywatelstwa co ofiara. Statystycznie, rekrutacją ofiar najczęściej zajmują się obywatele Polski, zaś wśród cudzoziemców dominują obywatele Bułgarii i Rumunii.

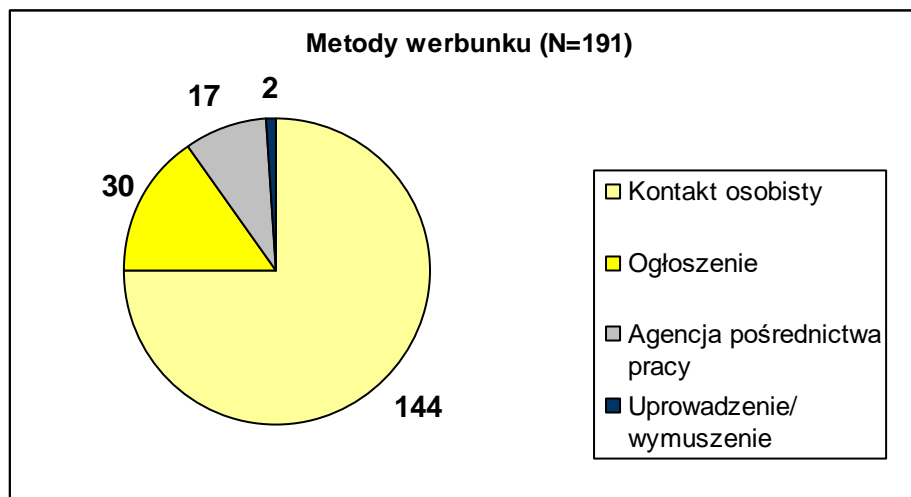
Tabela 6. Obywatelstwo rekrutera wg danych KCIK

Obywatelstwo rekrutera (N = 194)	2012 r.	2013 r.	razem w l. 2012-2013
polskie	44	53	<b>97</b>
bułgarskie	18	21	<b>39</b>
rumuńskie	9	12	<b>21</b>
włoskie	0	13	<b>13</b>
wietnamskie	1	12	<b>13</b>
ukraińskie	7	5	<b>12</b>
niemieckie	1	4	<b>5</b>
tureckie	0	3	<b>3</b>
czeskie	0	1	<b>1</b>
nigeryjskie	0	1	<b>1</b>
rosyjskie	1	0	<b>1</b>

### Metody werbunku

Najczęstszą metodą werbunku, stosowaną przez sprawców jest kontakt bezpośredni z przyszłą ofiarą (ponad 75% analizowanych przypadków)<sup>4</sup>. W 24% przypadków wskazano zaś, iż rekruterzy korzystali z form pośrednich tj. bądź poprzez ogłaszanie swoich ofert za pośrednictwem mediów, w tym przede wszystkim mediów elektronicznych (15%), bądź poprzez wykorzystanie agencji pośrednictwa pracy (9%). Na niskim poziomie pozostał odsetek uprowadzeń, jako metody werbunku. Można więc przyjąć, iż sprawcy starają się jak najdłużej ukryć swoje przestępcze zamiary wobec ofiar i w związku z tym na wczesnych etapach procedury sięgają po inne niż przemoc metody kontroli nad przyszłymi ofiarami. Warto również wspomnieć, iż na 191 przypadków nie odnotowano ani jednej sytuacji, aby sprawcy w celach werbunku korzystali z usług agencji matrymonialnej lub turystycznej.

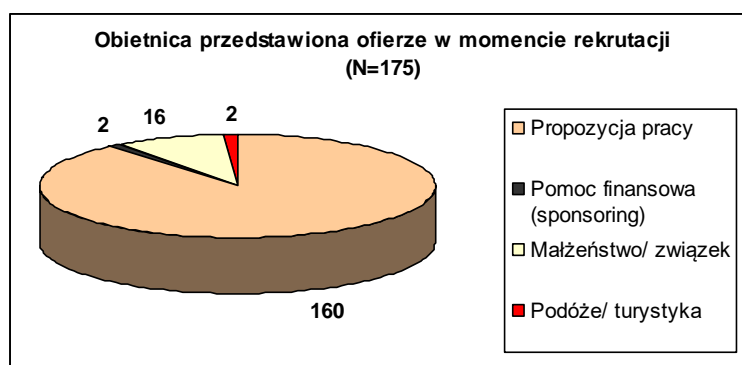
Wykres 8. Metody werbunku ofiar wg. danych KCIK



Sprawcy werbują swoje ofiary przede wszystkim poprzez oferowanie im intratnej pracy. W ten sposób, na 175 analizowanych przypadków, zwerbowano ponad 91% osób. Zdecydowanie rzadziej oferta rekruterów ma charakter matrymonialny. Małżeństwo (związek) obiecano zaledwie co dziesiątej ofierze. Sporadycznie zaś obietnice dotyczą wsparcia finansowego (tzw. sponsoringu) - 1% lub atrakcji turystycznych (np. podróży, zwiedzania świata) - 1%. W żadnej z ankiet nie pojawiła się informacja, iż w ofercie rekrutacyjnej proponowano ofierze pomoc w nielegalnej migracji.

<sup>4</sup> Jak wynika z poprzedniej analizy ankiet KCIK, ta metoda rekrutacji dominowała również w latach 2009 - 2011 latach

Wykres 9. Obietnica, przedstawiona ofierze w momencie rekrutacji



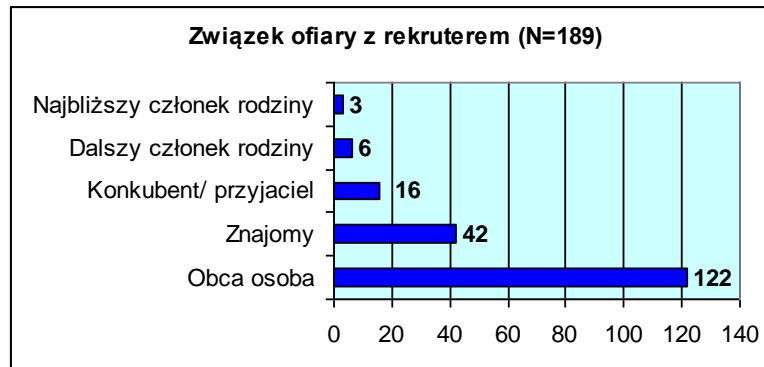
Oferta wyjazdu do kraju, składana ofiarom w ramach rekrutacji najczęściej pokrywała się z faktycznym miejscem docelowym ich wykorzystania. W 76% była to Polska, a w niespełna 17% Niemcy. Zdecydowanie rzadziej proponowano wyjazd do innych krajów europejskich np. Holandii - 2%, Włoch - 1%, Wielkiej Brytanii - 0,5%, Norwegii - 0,5%. Co ciekawe, Polska okazała się również atrakcyjna dla blisko 49% polskich ofiar. W 2013r. „krajową” ofertę złożono 22 Polkom, zaś wyjazd zagraniczny do innego miasta europejskiego - 23 Polakom. Oprócz Polski najczęściej naszym obywatelom proponowano podróż do Niemiec, zdecydowanie rzadziej do Holandii, Francji, Włoch, Wielkiej Brytanii.

Tabela 7. Kraj przeznaczenia, proponowany w momencie rekrutacji

Kraj przeznaczenia proponowany w momencie rekrutacji (N=186)	2012r.	2013r.	razem
Polska	61	81	<b>142</b>
Niemcy	12	19	<b>31</b>
Wielka Brytania	0	1	<b>1</b>
Estonia	0	1	<b>1</b>
Holandia	0	4	<b>4</b>
Boliwia	0	2	<b>2</b>
Francja	0	1	<b>1</b>
Włochy	1	1	<b>2</b>
Norwegia	1	0	<b>1</b>
Japonia	2	0	<b>2</b>
Dania	1	0	<b>1</b>

Relacje pomiędzy ofiarą a osobą dokonującą rekrutacji ustalono w odniesieniu do 189 przypadków. Identyfikacja jak w latach 2009-2011<sup>5</sup>, rekruter najczęściej był dla ofiary obcą osobą - ponad 64% analizowanych przypadków. Statystycznie, na drugim miejscu relacje z rekruterem były zaledwie powierzchowne, a sprawca został oceniony jako „znajomy” ofiary - 22%. W pozostałych przypadkach (ok. 13%) rekrutacji dokonywała osoba dobrze znana ofierze, będąca bądź członkiem jej rodziny, bądź jej partnerem/konkubentem.

Wykres 10. Związek ofiary z rekruterem



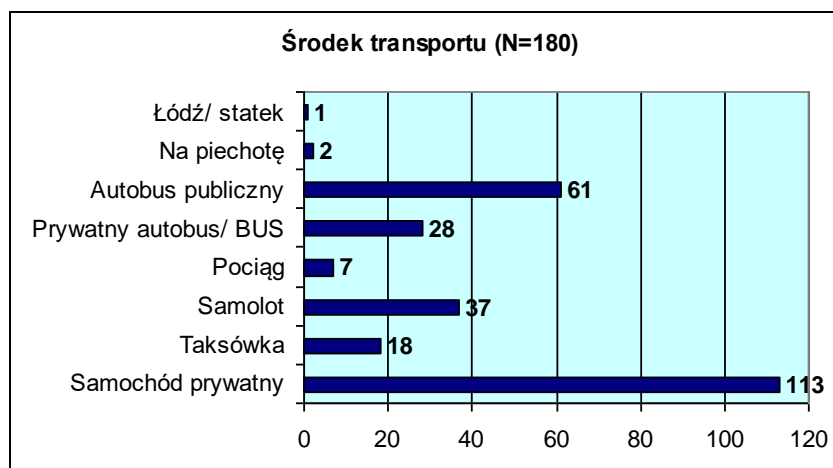
### Transport

Analizując poszczególne przypadki, można stwierdzić, że etap transportu jest znacznie bardziej zróżnicowany niż etap rekrutacji. Wynika to z faktu, iż w niektórych przypadkach ofiary były rekrutowane setki, tysiące kilometrów od miejsca wykorzystania, a w innych przypadkach rekrutacja i wykorzystanie odbywały się w tej samej miejscowości i transport ograniczał się do przejazdu taksówką lub w ogóle nie musiał być organizowany przez grupę przestępczą.

Wybór środka transportu w dużej mierze zależał właśnie od odległości między miejscem werbunku a miejscem wykorzystania. Nierzadko też ofiary podczas podróży musiały korzystać z kilku rodzajów transportu, aby dotrzeć na miejsce docelowe. Na 180 zbadanych przypadków, najczęściej wybierano samochód prywatny (62%), a w dalszej kolejności autobus publiczny (ponad 33%), samolot (20%) oraz prywatny bus (15,5%) i taksówkę (10%). W tym zestawieniu najrzadziej wykorzystywano pociąg (niespełna 4%) oraz statek (0,6%).

<sup>5</sup> Karpiński Juliusz, *Ofiary handlu ludźmi (...)* s. 62

Wykres 11. Środek transportu, którym przemieszczano ofiarę



Podczas transportu ok. ¾ beneficjentów Krajowego Centrum przekraczało granice państwowe, ale tylko ok. 2% czyniło to nielegalnie. W pozostałych przypadkach granicy w ogóle nie przekraczano, co oznacza, że ofiary rekrutowano już w kraju docelowym - najczęściej były to Polki werbowane i wykorzystywane w Polsce.

#### Eksploatacja

Beneficjenci KCIK to przede wszystkim ofiary eksploatowane na terytorium Polski (83%), lub rzadziej w Niemczech (12,5%), Holandii (2,2%), Wielkiej Brytanii (1,3%). W 2013r. na 122 analizowane przypadki, 97 dotyczyło wykorzystania na terytorium Polski: 71 cudzoziemców oraz 26 obywateli Polski.

Tabela 8. Kraj wykorzystania ofiar wg. danych KCIK.

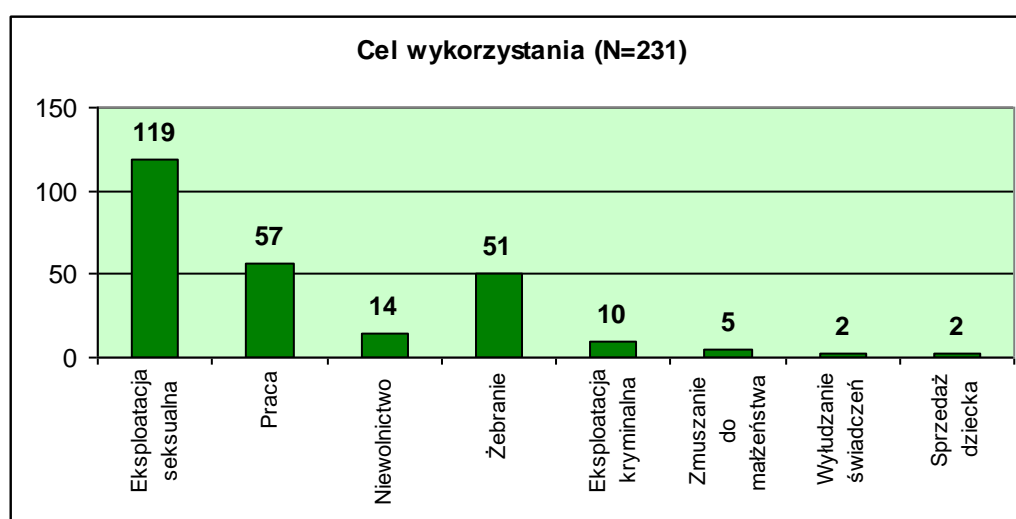
Kraj wykorzystania (N=232)	2012r.	2013r.	razem w l. 2012 - 2013
Polska	97	97	194
Niemcy	10	19	29
Holandia	0	5	5
Hiszpania	0	2	2
Japonia	2	0	2
Wielka Brytania	1	2	3
Rosja	1	1	2
Włochy	1	1	2
Dania	1	0	1
Estonia	0	1	1

Finlandia	0	1	1
Francja	0	1	1
Norwegia	1	0	1
Szwajcaria	0	1	1
Szwecja	1	0	1
Wietnam	0	1	1

51,5% - a więc ponad połowa - ankietowanych beneficjentów KCIK padła ofiarą wykorzystania w celach seksualnych, w tym ponad 44% do prostytucji. Ofiary były również wykorzystywane w pracy (24,7%) oraz do żebractwa (22%). Sporadycznie, niemniej częściej niż w latach 2009-2011, odnotowywano przypadki eksploatacji niewolniczej (6,1%), eksploatacji kryminalnej tj. zmuszania do popełniania przestępstw (4,3%) oraz przymusowych małżeństw (2,2%).

Prezentowane poniżej zestawienie pozostaje praktycznie niezmienione w porównaniu do analogicznego zestawienia, dotyczącego lat 2009-2011. Oznacza to, że wykorzystanie w celach prostytucji, pracy oraz żebractwa zdecydowanie dominują na tle innych form eksploatacji. Aktualne pozostaje również stwierdzenie, iż wobec obywateli Polski dominującą formą wykorzystania pozostaje eksploatacja seksualna, zaś w odniesieniu do ofiar cudzoziemskich - praca o charakterze przymusowym, a także żebractwo<sup>6</sup>.

Wykres 12. Cel wykorzystania ofiar handlu ludźmi – beneficjentów KCIK



<sup>6</sup> Tamże, s. 64.



## Dobrowolne powroty

Biuro Międzynarodowej Organizacji do spraw Migracji (IOM) w Warszawie realizuje program pomocy w dobrowolnym powrocie. Jest on skierowany do cudzoziemców, którzy nie uzyskali w Polsce statusu uchodźcy ani innej formy ochrony, zrezygnowali z ubiegania się o nadanie statusu uchodźcy, a także do pozostałych cudzoziemców, którzy nie mogą pozostać w Polsce. Program realizowany jest w oparciu o porozumienie z Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji i współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Powrotu Imigrantów.

Począwszy od 10 marca 2012r., z możliwości ubiegania się o pomoc w dobrowolnym powrocie mogą korzystać także ofiary handlu ludźmi. W tym dniu weszło bowiem w życie, podpisane 26 października 2011r., *Porozumienie między Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji Rzeczypospolitej Polskiej a Międzynarodową Organizacją do Spraw Migracji zmieniające Porozumienie między Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji Rzeczypospolitej Polskiej a Międzynarodową Organizacją do Spraw Migracji w sprawie współpracy w zakresie dobrowolnych powrotów cudzoziemców opuszczających terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, sporządzone w Warszawie dnia 12 lipca 2005r.*, które rozszerza dotychczasową współpracę pomiędzy Ministrem a IOM w zakresie organizacji pomocy w dobrowolnym powrocie cudzoziemców opuszczających Polskę.

W latach 2012-2013 (od daty wejścia umowy w życie) 30 osobom – ofiarom handlu ludźmi udzielono pomocy w dobrowolnym powrocie. W 2012 roku było to 7 ofiar handlu ludźmi, objętych pomocą, a w 2013 roku – 23 ofiary handlu ludźmi.

Pomoc udzielana przez IOM obejmuje:

- doradztwo w zakresie powrotu, w tym szczegółowe informacje o kraju powrotu;
- pomoc w uzyskaniu dokumentu podróży, gdy to konieczne;
- badania medyczne, gdy to konieczne;
- organizację podróży powrotnej do miejsca docelowego w kraju powrotu;
- pomoc reintegracyjną.

Bardzo ważnym elementem oferowanej pomocy jest pomoc reintegracyjna. Osoby powracające do swoich krajów otrzymują w dniu powrotu kieszonkowe na zaspokojenie podstawowych potrzeb w pierwszych dniach. Dodatkowa pomoc może być także przyznana na podstawie opracowanego przez cudzoziemca planu pomocy. Pomoc tę cudzoziemiec może przeznaczyć m.in. na rozpoczęcie lub prowadzenie działalności gospodarczej, edukację, odbudowę domu bądź subsydiowanie zatrudnienia.

### III. ZWALCZANIE HANDLU LUDŹMI. DANE STATYSTYCZNE.

#### **Dane Prokuratury Generalnej. Postępowania przygotowawcze.**

Analizując dane Prokuratury należy podkreślić, że o skali zjawiska należy wnioskować na podstawie liczby postępowań przygotowawczych wszczętych w danym roku kalendarzowym. Liczba zakończonych postępowań w danym roku kalendarzowym może przewyższać liczbę postępowań wszczętych. Wynika to z faktu, iż Prokuratura w danym roku zakończyła sprawy wszczęte w poprzednich latach, co jest rezultatem długiego okresu czasu, niezbędnego do ich prowadzenia i zakończenia (2-3 lata).

Liczba postępowań, prowadzonych przez prokuratury w latach 2012-2013 świadczy o ograniczonej skali zjawiska. W latach 2012-2013 wszczęto 122 postępowań przygotowawczych (65 w 2012r. i 57 w 2013r.), w tym 116 spraw prowadzonych było z art. 189a§1<sup>7</sup> (62 w 2012r. i 54 w 2013r.), a 6 z art. 189a§2<sup>8</sup> (po 3 sprawy w 2012r. i 2013r.).

W okresie 2012-2013 zakończono 144 postępowania przygotowawcze (68 w 2012r., 76 w 2013r.). Odsetek spraw zakończonych wniesieniem aktu oskarżenia w stosunku do liczby zakończonych postępowań (21,15% w 2011r., 33,82% w 2012r., 34,21% w 2013r.) trudno uznać za satysfakcjonujący. Jednak jest on zbliżony do ogólnych statystyk w sprawach karnych – w omawianym okresie zakończono ogółem 2.275.566 postępowań, z czego 699.324 czyli niespełna 31%, zakończyły się wniesieniem aktu oskarżenia.

---

<sup>7</sup> Art. 189a § 1. Kto dopuszcza się handlu ludźmi, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

<sup>8</sup> Art. 189a § 2. Kto czyni przygotowania do popełnienia przestępstwa określonego w § 1, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Tabela 9. Wyniki postępowań przygotowawczych w sprawach o handel ludźmi w I. 2012-2013– dane Prokuratury Generalnej

rok	I. wszczętych postępowań przygotowawczych <sup>9</sup>	I. zakończonych postępowań	I. spraw zakończonych wniesieniem aktu oskarżenia	I. spraw zakończonych umorzeniem	I. osób	
					oskarżonych	pokrzywdzonych
2012	65	68	23	20	32	261
2013	57	76	26	23	47	135
<b>razem</b>	<b>122</b>	<b>144</b>	<b>49</b>	<b>43</b>	<b>79</b>	<b>396</b>

W latach 2012-13 umorzono 43 sprawy, w tym najwięcej - 20 na podstawie art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k. (czynu nie popełniono albo brak jest danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie jego popełnienia), zaś 16 spraw na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. (czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego albo ustawa stanowi, że sprawca nie popełnia przestępstwa). Wymienione podstawy prawne umorzeń wskazują, że handel ludźmi stwarza organom ścigania i prokuraturze istotne trudności dowodowe. Znacznie mniejsza liczba postępowań przygotowawczych została umorzona z powodu niewykrycia sprawców (art. 322 § 1 k.p.k.) – w latach 2012-2013 było to 5 spraw – i ze względu na fakt, że postępowanie karne co do tego samego czynu tej samej osoby zostało prawomocnie zakończone albo, wcześniej wszczęte, toczy się (art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k.<sup>10</sup>) – 12.

Nowelizacją kodeksu karnego, która miała miejsce w 2010r., ustawodawca wprowadził możliwość karania przygotowań do popełnienia przestępstwa handlu ludźmi (z art. 189 a § 2 k.k.). Szybko okazało się, że nowy artykuł nie jest jedynie martwym zapisem - w latach 2012-2013 prokuratura skorzystała z tego przepisu w trzech sprawach rocznie (3 w 2012r. i 3 w 2013r.).

<sup>9</sup> Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych w danym roku kalendarzowym.

<sup>10</sup> Art. 17. § 1 pkt 7. Nie wszczyna się postępowania, a wszczęte umarza, gdy (...)postępowanie karne co do tego samego czynu tej samej osoby zostało prawomocnie zakończone albo wcześniej wszczęte toczy się.

## Dane Policji. Przeszępstwa stwierdzone.

Liczba przeszępstw stwierdzonych przez Policję w omawianym okresie wynosi 247. W 2012r. – stwierdzono 61 przeszępstw, a w 2013r. – aż 186, co było związane z dużą liczbą obywateli RP, wykorzystanych za granicą – np. w Wielkiej Brytanii do wyłudzenia kredytów i świadczeń.

Od roku 2011 Komenda Główna Policji stosuje odmienną metodę statystycznego ujmowania liczby przeszępstw – obecnie przyjmuje się, że jeżeli wobec jednej osoby sprawcy dopuścili się wielu przeszępstw, to każde jest liczone oddzielnie w statystykach. Poprzednia zasada zakładała, że jeden pokrzywdzony to jedno przeszępstwo. W ten sposób ujmowane były w statystykach sprawy do 2011r., w których ujawniono wielu pokrzywdzonych – obywateli RP, wykorzystywanych poza granicami Polski – np. sprawa prowadzona od 2007r., w której pokrzywdzonymi było 110 Polek, wykorzystanych seksualnie we Włoszech; sprawa dotycząca identyfikacji 85 obywateli polskich, wykorzystywanych do pracy przymusowej na budowach Wielkiej Brytanii; sprawa dotycząca wykorzystania seksualnego 33 Polek w Holandii czy sprawa dotycząca 28 obywateli polskich, wobec których sprawcy w Niemczech dopuścili się wyłudzenia dokumentów w celu zawierania umów kredytowych.

Widoczny w danych Policji (tabela 10) brak prostej zależności pomiędzy liczbą stwierdzonych przeszępstw a liczbą osób pokrzywdzonych i podejrzanych wynika z faktu stosowania odmiennej statystyki, a także długotrwałości i złożoności procedury wykorzystania osób. Ponadto, w toku postępowania, w kolejnych latach, mogą być ujawniane kolejne osoby pokrzywdzone w tej samej sprawie.

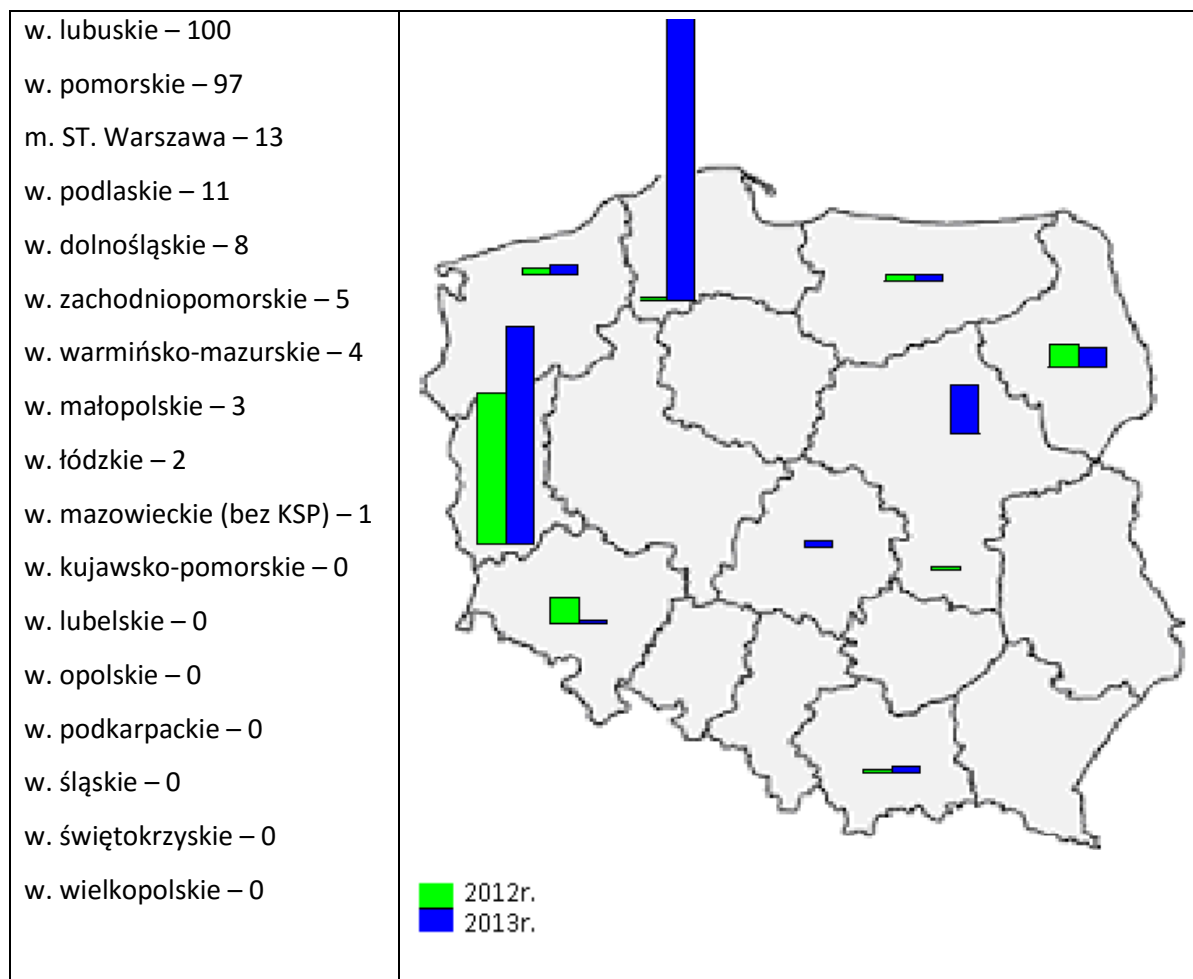
Tabela 10. Liczba przeszępstw stwierdzonych przez Policję

Handel ludźmi /art. 189a § 1-2 kk/			
	liczba przeszępstw stwierdzonych	liczba podejrzanych	liczba pokrzywdzonych
2012	61	23	18
2013	186	23	141

W omawianym okresie najwięcej przeszępstw stwierdziły jednostki w województwie pomorskim (96 w 2013r.) i lubuskim (41 w 2012r. i 59 w 2013r.). Ponadto można zaobserwować koncentrację zjawiska handlu ludźmi na terenie m.st. Warszawy - wysoka liczba przeszępstw, stwierdzonych przez Komendę Stołeczną (13) może świadczyć zarówno o dużej aktywności przeszępczej, lub o dużej aktywności samej Komedy w zwalczaniu procedury. Ponadto, w 2013r. oddzielnie ujęto

w statystykach sprawy prowadzone przez Centralne Biuro Śledcze KGP – 4 stwierdzone przestępstwa handlu ludźmi w 2013r.

Mapa 2. Liczba przestępstw handlu ludźmi, stwierdzonych przez Policję w poszczególnych województwach w latach 2012-2013.



Duża liczba stwierdzonych przypadków handlu ludźmi w województwie pomorskim w 2013r. związana była z realizacją międzynarodowej operacji, dotyczącej werbowania osób do pracy przymusowej na terenie Wielkiej Brytanii. Ofiarami byli mężczyźni w wieku od 20 do 50 lat, bezrobotni, z bardzo słabą znajomością lub nieznaną języka angielskiego, zwabieni obietnicą pracy fizycznej na Wyspach. Praca polegała na rozbiórce budynków na terenie Londynu, w bardzo trudnych i niebezpiecznych warunkach, przez kilkanaście godzin dziennie siedem dni w tygodniu. Mężczyźni byli przetrzymywani w zamknięciu i mieli ograniczoną swobodę poruszania się. Używano wobec nich przemocy i siły fizycznej, a zarobki nie były im wypłacane w ustalonej wcześniej wysokości.

Natomiast w województwie lubuskim ujawniono wykorzystywanie obywaterek Ukrainy do świadczenia usług seksualnych w barze, prowadzonym przez Polkę, z którego usług korzystali głównie Niemcy. Obywatel Ukrainy werbował kobiety w wieku 18-40 lat i korzystając z ich krytycznego

położenia, obiecywał dobrze płatną pracę kelnerki w Polsce. Po przyjeździe do Polski, Ukrainki były sprzedawane właścicielce baru za kwoty od 500 do 1000 euro.

### **Dane Policji dot. przestępstw, które mogą być związane z przestępstwem handlu ludźmi.**

Ponieważ nadal w Polsce najczęstszą formą eksploatacji ofiar handlu ludźmi jest wykorzystanie do prostytucji, w niniejszym raporcie prezentowane są także statystyki, dotyczące zmuszania do prostytucji (art. 203 kk<sup>11</sup>) i przestępstw okołoprostytucyjnych – stręczycielstwo, sutenerstwo, kuplerstwo (art. 204 kk<sup>12</sup>). Ma to związek z faktem, że niekiedy na etapie gromadzenia materiału dowodowego podejmowana jest decyzja o zmianie kwalifikacji czynu. Sprawa o zmuszanie do prostytucji jest, z punktu widzenia prowadzenia sprawy, gromadzenia dowodów, przesłuchiwanie świadków, formułowania zarzutów, czy też udowadniania przestępstwa, mniej skomplikowana w przeprowadzeniu i znacznie mniej wieloznaczna, niż sprawa o handel ludźmi. Co nie zmienia faktu, że osoby pokrzywdzone z art. 203 lub 204 kk mogą być również ofiarami handlu ludźmi, choć nie zawsze same zdają sobie z tego sprawę.

W przypadku przestępstw z art. 204 kodeksu karnego brak jest pokrzywdzonych, indywidualnie określonych z imienia i nazwiska z uwagi na fakt, że zależnie od typu przestępstwa, związanego z eksploatacją prostytucji w doktrynie wskazywane są jako główne przedmioty ochrony prawnej:

- ochrona porządku publicznego,
- obyczajność w sferze życia seksualnego,
- wolność od nacisków co do podjęcia decyzji przez osobę nakłanianą.

---

<sup>11</sup> Art. 203. Kto, przemocą, groźbą bezprawną, podstępem lub wykorzystując stosunek zależności lub krytyczne położenie, doprowadza inną osobę do uprawiania prostytucji, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

<sup>12</sup> Art. 204.

§ 1. Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, nakłania inną osobę do uprawiania prostytucji lub jej to ułatwia, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Karze określonej w § 1 podlega, kto czerpie korzyści majątkowe z uprawiania prostytucji przez inną osobę.

§ 3. Jeżeli osoba określona w § 1 lub 2 jest małoletnim, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

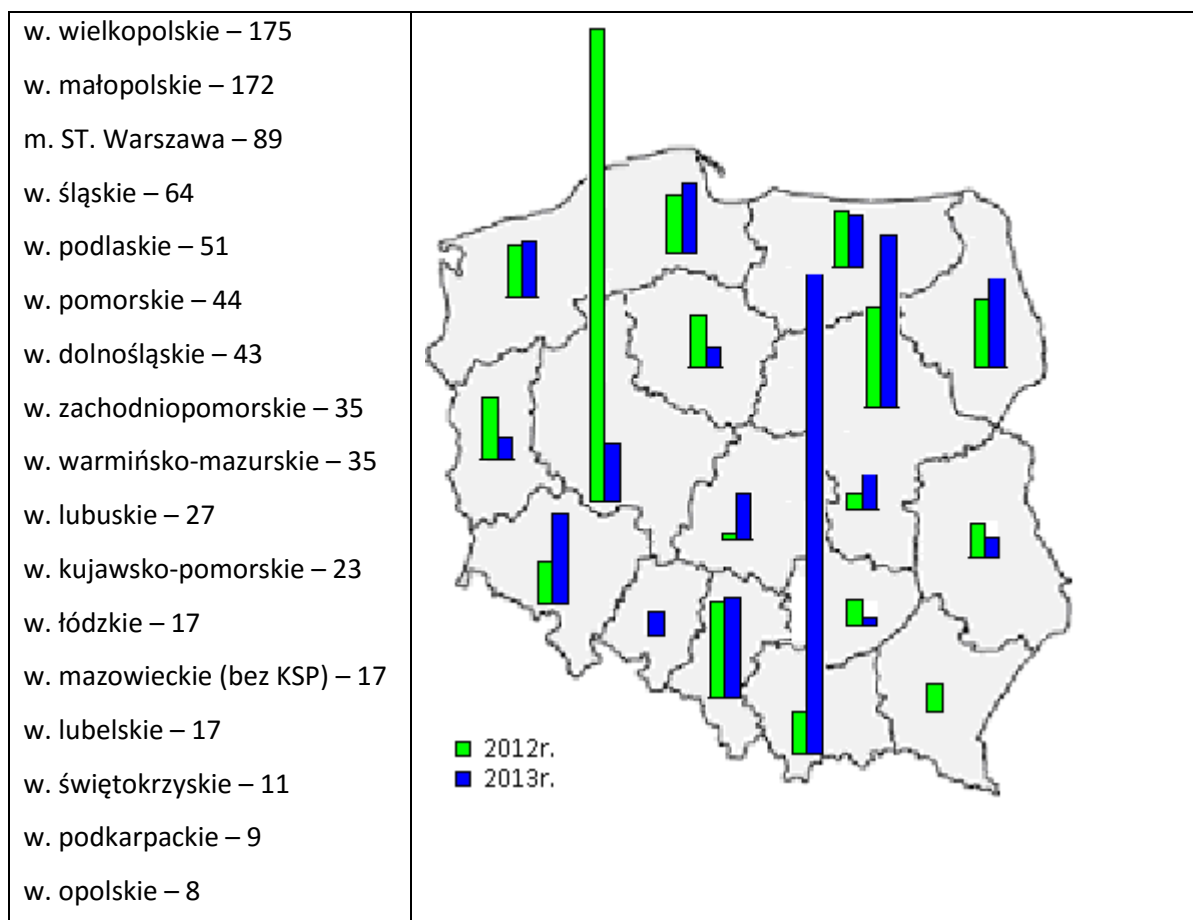
Tabela 11. Dane statystyczne Policji dot. przestępstw, które mogą być związane z przestępstwem handlu ludźmi

	art. 203 kk		art. 204 kk		razem
	2012r.	2013r.	2012r.	2013r.	
liczba przestępstw stwierdzonych	26	18	378	448	<b>870</b>
liczba podejrzanych	14	8	156	159	<b>337</b>
liczba pokrzywdzonych	203	21			
w tym pokrzywdzeni – ob. RP	203	18			
w tym pokrzywdzeni – cudzoziemcy	0	3			

W latach 2012-2013 najwięcej przestępstw łącznie z art. 203 i 204 kk stwierdziły jednostki w województwie małopolskim (158 w 2013r.) i wielkopolskim (156 w 2012r.). W statystykach za 2013r. ujęte są również działania Centralnego Biura Śledczego KGP, które stwierdziło łącznie 42 przestępstwa – 2 z art. 203 kk i 40 z art. 204 kk.

Wysoka liczba stwierdzonych w 2012 roku przestępstw z art. 203 i 204 kk w województwach lubuskim i wielkopolskim (mapa 3 poniżej) związana była z likwidacją bułgarskich grup przestępczych przez funkcjonariuszy Komendy Wojewódzkiej w Poznaniu i Centralnego Biura Śledczego KGP.

Mapa 3. Liczba przestępstw z art. 203 i 204 kk, stwierdzonych przez Policję w poszczególnych województwach w latach 2012-2013.



### Dane Straży Granicznej

Tabela 12. Liczba postępowań wszczętych przez Straż Graniczną

rok	liczba postępowań	liczba pokrzywdzonych
2012	7	30
2013	9	54
<b>razem</b>	<b>16</b>	<b>85</b>

W 2012r. najwięcej ofiar handlu ludźmi zidentyfikowano w województwie śląskim (przez placówkę SG w Rudzie Śląskiej - 12 osób), a także kujawsko-pomorskim - 8 (PSG Bydgoszcz), łódzkim – 4 (PSG Łódź), małopolskim – 4 (3 - PSG Zakopane i 1- PSG Kraków) i po 1 osobie w województwach: świętokrzyskim i lubelskim (PSG Kielce i PSG Terespol).

Natomiast w 2013r. najwięcej ofiar zidentyfikowano w województwie pomorskim (29 ofiar handlu ludźmi, w tym 26 przez placówkę SG w Ustce), a także 20 ofiar w województwie małopolskim (PSG



Zakopane), po 2 w województwach: mazowieckim i podlaskim (Nadwiślański OSG i Podlaski OSG) i 1 osoba w województwie lubuskim (Nadodrzański OSG).

Nie ulega wątpliwości, że handel ludźmi do pracy przymusowej jest zjawiskiem towarzyszącym migracjom zarobkowym. W związku z tym, poniżej prezentowane są podstawowe dane, dotyczące zatrudnienia cudzoziemców, a także nielegalnego pobytu i pracy bez zezwolenia.

Straż Graniczna przeprowadza kontrole legalności pobytu cudzoziemców na terytorium RP – w 2013 roku przeprowadzono 3867 takich kontroli, najwięcej (prawie 40%) zrealizował Nadodrzański Oddział SG.

W ich wyniku ujawniono 3194 cudzoziemców, którzy nie posiadali zezwolenia na pobyt.

W roku 2013 wojewodowie wydali lub przedłużyli 39.078 zezwoleń na wykonywanie pracy przez cudzoziemców na terytorium RP, z czego najwięcej – ponad 55% - wydał wojewoda mazowiecki. Ponadto, korzystając z zapisów Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 20 lipca 2011r. w sprawie przypadków, w których powierzenie wykonywania pracy cudzoziemcowi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest dopuszczalne bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę, urzędy pracy zarejestrowały w 2013r. 23.5616 oświadczeń o zamiarze powierzenia wykonywania pracy cudzoziemcowi.

Straż Graniczna przeprowadza także kontrole legalności wykonywania pracy przez cudzoziemców, prowadzenia przez nich działalności gospodarczej oraz powierzania im pracy na terytorium RP. W 2013 roku przeprowadzono 1.011 takich kontroli, najwięcej (prawie 30%) przez Śląsko-Małopolski Oddział SG. W ich wyniku ujawniono 1.165 cudzoziemców, wykonujących pracę bez wymaganych zezwoleń.

### **Dane Państwowej Inspekcji Pracy dot. legalności zatrudnienia**

Również Państwowa Inspekcja Pracy przeprowadza regularne kontrole w zakresie nielegalnego wykonywania pracy, ponieważ nielegalność zatrudnienia może być pierwszym sygnałem świadczącym o tym, że dana osoba może być ofiarą handlu ludźmi, wykorzystywaną do pracy przymusowej.

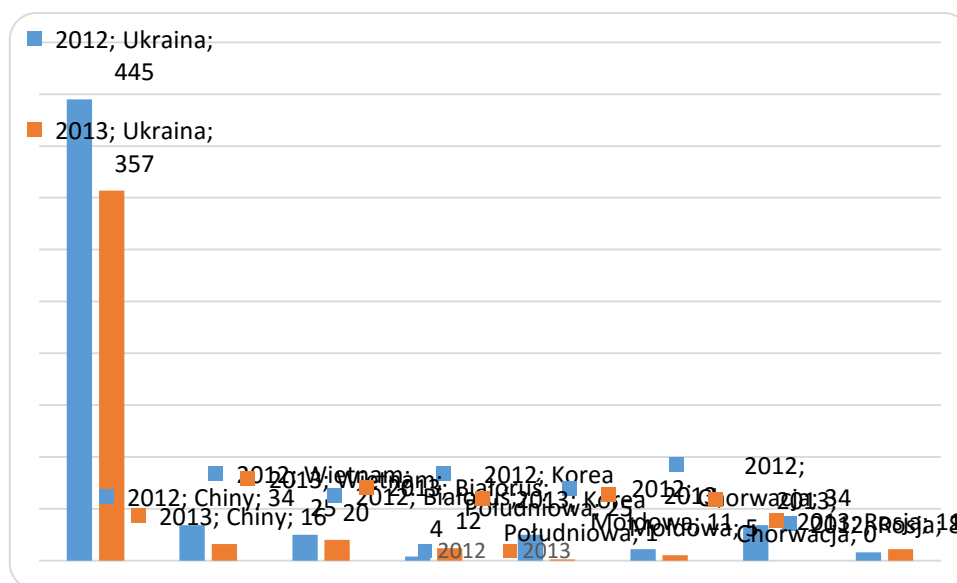
W ramach swojej działalności, w roku 2013 inspektorzy pracy przeprowadzili ponad 2.000 kontroli legalności zatrudnienia i warunków wykonywania pracy przez cudzoziemców. Skontrolowano prawie 1.900 podmiotów, w których wykonywało pracę 13.600 cudzoziemców ze 114 państw, w tym blisko 11 tysięcy obywateli państw trzecich. W 2013r. stwierdzono naruszenia prawa w ponad 50% kontrolowanych podmiotów (w 49% w 2012r.), a nielegalne wykonywanie pracy przez cudzoziemców stwierdzono w 22 podmiotach (w 12% podmiotów skontrolowanych w 2013r. i 11% w 2012r.). Najczęściej występującą nieprawidłowością był brak wymaganego zezwolenia na pracę, który

w 2013r. dotyczył 61% cudzoziemców nielegalnie wykonujących pracę w Polsce. Ponadto, ujawniono 138 cudzoziemców, pracujących bez jakiegokolwiek umowy na piśmie.

Natomiast w 2013 roku odnotowano znacznie mniej przypadków powierzania pracy cudzoziemcom, których pobyt na terytorium Polski był nielegalny - w 2013r. dotyczyło to jedynie 19 cudzoziemców (w porównaniu z 2012r. – o 68% mniej takich przypadków). Jednocześnie podczas 55 kontroli wykazano nieprawidłowości, polegające na niezyskaniu od 165 cudzoziemców przed rozpoczęciem pracy ważnego dokumentu uprawniającego do pobytu na terytorium RP lub nieprzechowywaniu kopii tego dokumentu.

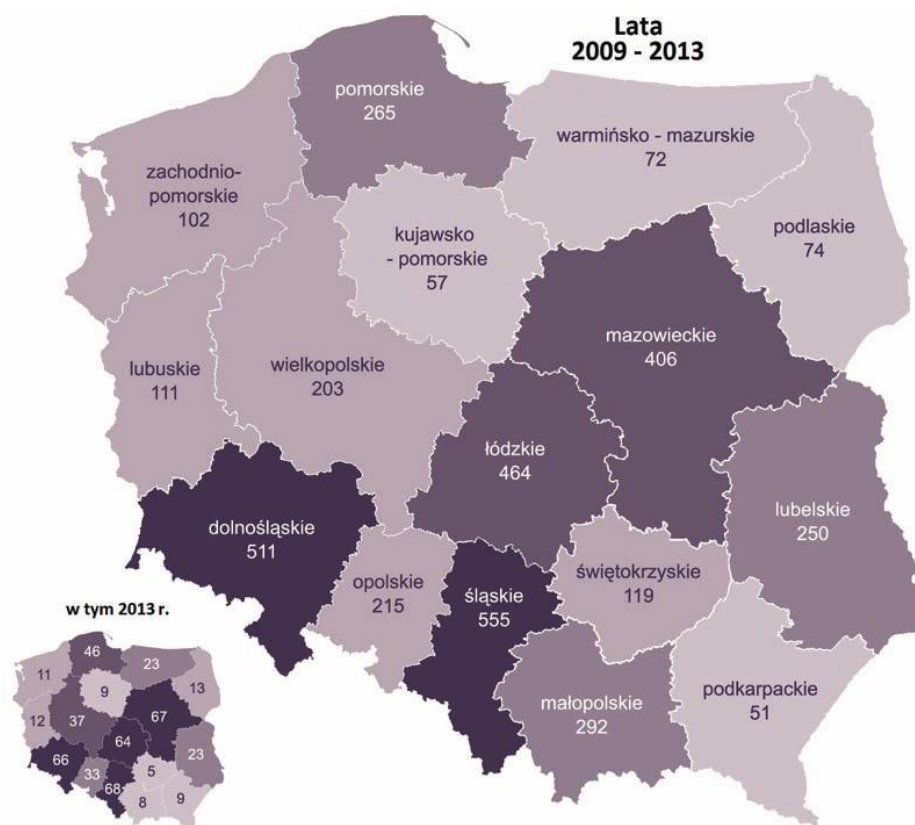
Generalnie, w wyniku ww. kontroli wykazano nielegalne zatrudnienie i wykonywanie pracy przez 644 cudzoziemców w 2012r. i 494 cudzoziemców w 2013r. W grupie ponad 40 państw (33 w 2012r. i 38 w 2013r.), podobnie jak w poprzednich latach, najliczniejszą grupę nielegalnie zatrudnionych stanowili obywatele Ukrainy (69% w 2012r. i 72% w 2013r. ogółu cudzoziemców, nielegalnie zatrudnionych w Polsce). Poza Ukrainą, nielegalnie zatrudnieni bywają obywatele: Chin, Wietnamu, Białorusi, Korei Południowej, Mołdowy, Chorwacji i Rosji.

Wykres 13. Cudzoziemcy, nielegalnie zatrudnieni w Polsce



Od lat problemem nielegalnego zatrudnienia cudzoziemców zagrożone są duże ośrodki miejskie – najwięcej cudzoziemców, nielegalnie wykonujących pracę odnotowano w województwach: śląskim (130 przypadków w 2012r. i 68 w 2013r.), mazowieckim (80 przypadków w 2012r. i 67 w 2013r.), dolnośląskim (109 przypadków w 2012r. i 66 w 2013r.) i łódzkim (125 przypadków w 2012r. i 64 w 2013r.).

Mapa 4. Liczba ujawnionych cudzoziemców, którzy nielegalnie wykonywali pracę w Polsce w I. 2009-2013.



W latach 2012-2013 wśród dziedzin gospodarki, w których – zgodnie z ustaleniami inspektorów pracy – wystąpiło największe nasilenie nielegalnej pracy cudzoziemców, dominowały usługi administrowania i wspierania działalności (17% przypadków). W dalszej kolejności problem ten dotyczył – podobnie jak w latach ubiegłych – przetwórstwa przemysłowego i budownictwa (po 16% przypadków). Biorąc pod uwagę kryterium wielkości kontrolowanego podmiotu, największą liczbę nielegalnie pracujących cudzoziemców ujawniono w mikroprzedsiębiorstwach (o zatrudnieniu do 9 pracowników) – 64% ogółu stwierdzonych przypadków w 2012r. i 62% w 2013r. oraz w małych firmach (zatrudniających od 10 do 49 pracowników) – 17% ujawnionych przypadków w 2012r. i 26% w 2013r.

Niepokoju często stwierdzane nielegalne wykonywanie pracy przez cudzoziemców za pośrednictwem agencji zatrudnienia, w tym agencji pracy tymczasowej.

### **Współpraca Straży Granicznej i Państwowej Inspekcji Pracy w zakresie kontroli legalności zatrudnienia**

W ramach realizacji, zawartego w 2008r. Porozumienia Głównego Inspektora Pracy i Komendanta Głównego Straży Granicznej, przeprowadzane są co roku wspólne kontrole funkcjonariuszy SG i inspektorów pracy – w 2012r. zrealizowano 92 takich kontroli, a w 2013r. – 91, a także odpowiednio 43 i 34 kontrole na wiosek SG. Do Straży Granicznej skierowano 337 powiadomień o przypadkach

nielegalnego wykonywania pracy przez cudzoziemców, które ujawniła Państwowa Inspekcja Pracy (157 powiadomień w 2012r. i 180 – w 2013r.).

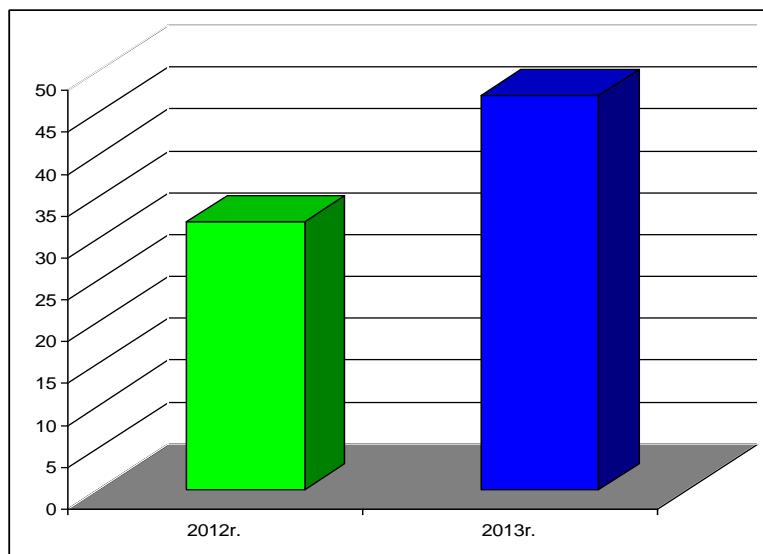
W 2012r. wszystkie sygnały, jakie otrzymała Państwowa Inspekcja Pracy, wskazujące na możliwość popełnienia przestępstwa handlu ludźmi do pracy przymusowej dotyczyły cudzoziemców, natomiast w 2013r. 4 dotyczyły obywateli polskich – było to wykorzystywanie 5 Polaków w gospodarstwie rolnym pod Siedlcami, związane z niedotrzymaniem obiecanych warunków pracy oraz zatrzymaniem dowodów osobistych (w sprawie jednak nie skierowano ostatecznie zawiadomienia do prokuratury o podejrzeniu popełnienia przestępstwa); wysyłanie obywateli polskich do pracy w branży mięsnej w Niemczech, związane z niedotrzymaniem obiecanych warunków pracy oraz zastraszaniem (sprawę prowadziły właściwie służby niemieckie); wykorzystywanie ok. 100 osób przez przedsiębiorstwo leśne w Niemczech związane z niedotrzymaniem obiecanych warunków pracy oraz zastraszaniem (prokurator Prokuratury Rejonowej w Krośnie Odrzańskim wszczął śledztwo w sprawie o przestępstwo z art. 189a§1 kodeksu karnego).

## IV. OSKARŻENI/ PODEJRZANI

### Dane Prokuratury Generalnej

Zgodnie z danymi Prokuratury w kolejnych dwóch latach odnotowano stopniowy wzrost liczby oskarżonych z art. 189a §1-2 k.k.<sup>13</sup> - 32 osoby oskarżone w 2012r. i 47 oskarżonych w 2013r.

Wykres 14. Liczba oskarżonych o handel ludźmi w I. 2012-2013



W zdecydowanej większości sprawcami handlu ludźmi w latach 2012-2013 byli obywatele polscy. Znaczny jest również odsetek obywateli Bułgarii (niemal 14% w I. 2012-2013), którym polskie prokuratury przedstawiały zarzuty handlu ludźmi. Według informacji, będących w posiadaniu Policji, związane jest to z faktem, że polskie grupy przestępcze zezwoliły na funkcjonowanie w Polsce bułgarskich grup przestępczych, pośrednio czerpiąc zyski także z ich działalności.

Tabela 13. Liczba oskarżonych z art. 189a §1-2 k.k. w latach 2012-2013.

Rok	Liczba oskarżonych	obywatele polscy	obywatele innych państw
2012	32	26	4 – BG, 2 – RO
2013	47	38	7 – BG, 1 – DE, 1 – BY

<sup>13</sup> Art. 189a § 1. Kto dopuszcza się handlu ludźmi, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.  
§ 2. Kto czyni przygotowania do popełnienia przestępstwa określonego w § 1, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5

## Dane Policji

Zgodnie z danymi, będącymi w dyspozycji Policji, liczba podejrzanych w latach 2012 i 2013 była taka sama i wynosiła 23 osoby. W 2013r. Policja ustaliła większą liczbę osób podejrzanych, niebędących obywatelami polskimi (5 osób) niż w 2012r. (2 osoby), podobnie jak w przypadku osób pokrzywdzonych (8 cudzoziemców w 2013r., zaś w 2012r. – 2 cudzoziemców). Niestety, statystyczne dane Policji nie zawierają informacji na temat obywatelstwa.

## Skazani. Dane Ministerstwa Sprawiedliwości

W poniższej tabeli zaprezentowano dane Ministerstwa Sprawiedliwości o liczbie osób, skazanych w pierwszej instancji z artykułu 189a § 1 i 2.

Tabela 14. Liczba skazanych z art. 189a §1-2 k.k. w l. 2012-2013.

rok	Liczba skazanych	Artykuł		Razem
		189a § 1 k.k.	189a § 2 k.k.	
2012	Skazanych, w tym:	16	0	16
	Skazani na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia wykonania kary	10	0	10
	Skazani na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszenia wykonania kary	5	0	5
	Inne skazania	1	0	1
2013	Skazanych, w tym:	24	1	25
	Skazani na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia wykonania kary	20	1	21
	Skazani na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszenia wykonania kary	3	0	3
	Inne skazania	1	0	1
Razem w l. 2012 - 2013	<b>Skazanych, w tym:</b>	<b>40</b>	<b>1</b>	<b>41</b>
	Skazani na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia wykonania kary	30	0	30
	Skazani na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszenia wykonania kary	8	1	9
	inne skazania	2	0	2

W 2012r. skazano 16 osób na kary pozbawienia wolności, natomiast według wstępnych danych dotyczących skazań w I instancji w 2013 r. było ich 24.

Warto zauważyć, że w przypadku osób skazanych na karę pozbawienia wolności powyżej 3 lat (10 osób w 2012r. i 8 w 2013r.) nie zastosowano warunkowego zawieszenia wykonania kary. W przypadku niższych kar, stosowano tę możliwość - w 2012r. w 5 przypadkach (w 1 przypadku skazania na 1 rok pozbawienia wolności, 1 przypadku skazania na karę 1-2 lat i w 3 przypadkach skazania na karę 2 lat pozbawienia wolności), a w 2013r. w 3 przypadkach orzeczenia kary pozbawienia wolności do lat 2.

W okresie 2012-2013 sądy tylko raz skorzystały z możliwości karania przygotowań do popełnienia przestępstwa handlu ludźmi (189a § 2 k.k.).

Tabela 15. Wymiar kary pozbawienia wolności z art. 189a §1-2 k.k. w l. 2012-2013.

Wymiar kary	2012		2013		Skazani w l. 2012-2013
	Skazani	Kara bez zawieszenia	Skazani	Kara bez zawieszenia	
1 rok	1	0	0	0	1
1-2 lata	1	0	8	3	9
2 lata	3	0	0	0	3
2-3 lata	0	0	1	1	1
3 lata	5	5	4	4	9
3-5 lat	5	5	6	6	11
5 lat	0	0	1	1	1
5-8 lat	-	-	2	2	2
<b>razem</b>	15	10	22	17	<b>37</b>

W latach 2012-2013, spośród 37 osób skazanych na karę pozbawienia wolności z art. 189a, większość (34 osoby) została skazana na kary nieprzekraczające 5 lat pozbawienia wolności - relatywnie niskie jeśli zważyć na charakter przestępstwa, polegającego na wykorzystaniu, niekiedy w długim czasie, innej osoby, często połączone ze stosowaniem przez sprawcę przemocy psychicznej, fizycznej oraz sprawowaniem kontroli nad ofiarą. Należy jednak podkreślić, że wobec 24 z nich sąd orzekł karę bez warunkowego zawieszenia jej wykonania.

## **V. ZMIANY W PRAWIE**

### **Ustawa z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej**

1 stycznia 2012r. weszła w życie ustawa o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej, która zawiera m.in. rozwiązania dotyczące uregulowania problematyki pobytu dzieci cudzoziemskich w pieczy zastępczej. Zgodnie z jej przepisami, cudzoziemskie dzieci bez opieki, które potencjalnie mogą być ofiarami handlu ludźmi, są umieszczane przede wszystkim w rodzinach zastępczych, pełniących funkcję pogotowia rodzinnego lub w placówkach opiekuńczo-wychowawczych o charakterze interwencyjnym.

### **Ustawa z dnia 15 czerwca 2012r. o skutkach powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom przebywającym wbrew przepisom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej**

Artykuł 10. 1. ustawy mówi, że „Kto powierza wykonywanie pracy cudzoziemcowi przebywającemu bez ważnego dokumentu uprawniającego do pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w warunkach szczególnego wykorzystania, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.” Tej samej karze podlega, kto powierza wykonywanie pracy cudzoziemcowi przebywającemu bez ważnego dokumentu uprawniającego do pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, będącemu pokrzywdzonym przestępstwem określonym w art. 189a§1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997r. – Kodeks karny.

Przez warunki szczególnego wykorzystania, o których mowa w ust. 1, rozumie się warunki pracy osoby lub osób, którym powierzono wykonywanie pracy z naruszeniem prawa, uchybiające godności człowieka i rażąco odmienne, w szczególności ze względu na płeć, w porównaniu z warunkami pracy osób, którym powierzono wykonywanie pracy zgodnie z prawem, wpływające zwłaszcza na zdrowie lub bezpieczeństwo osób wykonujących pracę.

Ustawa wprowadziła sankcje dla pracodawców dopuszczających się zatrudnienia ofiar handlu ludźmi oraz ułatwienia dochodzenia roszczeń, w przypadku gdy podwykonawca, u którego zatrudniony był cudzoziemiec okaże się niewypłacalny (art. 6 i 7). Ponadto, wobec pracodawcy skazanego na podstawie art. 10 ustawy sąd może orzec zakaz dostępu do środków z funduszy europejskich na okres 5 lat oraz obowiązek zwrotu tych środków publicznych, uzyskanych w okresie 12 miesięcy poprzedzających wydanie wyroku (art. 12).

Ustawa o skutkach powierzania pracy cudzoziemcom przebywającym wbrew przepisom na terytorium RP wdraża także Dyrektywę 2009/52/WE w sprawie minimalnych norm w odniesieniu do



kar i środków stosowanych wobec pracodawców zatrudniających nielegalnie przebywających obywateli krajów trzecich, zwanej potocznie dyrektywą sankcyjną.

### **Ustawa z dnia 12 grudnia 2013r. o cudzoziemcach**

30 grudnia 2013r. w Dzienniku Ustaw RP została opublikowana ustawa z dnia 12 grudnia 2013r. o cudzoziemcach, której projekt powstał w resorcie spraw wewnętrznych.

Zmiany są zgodne z regulacjami Unii Europejskiej, przede wszystkim z zapisami *Dyrektywy Rady 2004/81/WE z dnia 29 kwietnia 2004r. w sprawie dokumentu pobytowego wydawanego obywatelom państw trzecich, którzy są ofiarami handlu ludźmi lub wcześniej byli przedmiotem działań ułatwiających nielegalną imigrację, którzy współpracują z właściwymi organami oraz Dyrektywy Parlamentu Europejskiego oraz Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar, zastępującej decyzję ramową Rady 2002/629/WSiSW.*

W nowej ustawie, kwestie legalizacji pobytu czasowego dla ofiar handlu ludźmi zarówno w ramach „czasu na zastanowienie”, jak i w ramach podjętej współpracy z organami ścigania, zostały uregulowane w rozdziale 9 pt. „Pobyt na terytorium RP cudzoziemców będących ofiarami handlu ludźmi”.

#### Pobyt czasowy w ramach „czasu na zastanowienie”

W świetle ustawowych zapisów cudzoziemcowi, w stosunku do którego istnieje domniemanie, że jest ofiarą handlu ludźmi w rozumieniu art. 115§22 kodeksu karnego, wydaje się zaświadczenie potwierdzające istnienie tego domniemania (art. 170 uoc). Pobyt cudzoziemca uważa się za legalny przez okres ważności wydanego mu zaświadczenia (art. 171 ust 1 uoc) tj. przez okres 3 miesiące od dnia wydania zaświadczenia (lub 4 miesiące, jeśli cudzoziemiec jest osobą małoletnią) - art. 172 ust 2 uoc. Zgodnie z art. 172 ust 1 uoc zaświadczenie wydaje cudzoziemcowi organ właściwy do prowadzenia postępowania w sprawie o przestępstwo, o którym mowa w art. 189a§1 kk tj. przestępstwo handlu ludźmi. Organ wydający zaświadczenie jest zobowiązany do powiadomienia o tym fakcie Ministra Spraw Wewnętrznych (art. 174 uoc). W praktyce oznacza to, że organami upoważnionymi do wydawania przedmiotowego zaświadczenia są: Policja (pion kryminalny), Straż Graniczna (pion operacyjno-śledczy) lub prokurator prowadzący postępowanie. Pobyt cudzoziemca na podstawie zaświadczenia przestaje uważać się za legalny z chwilą odnotowania przez Ministra SW w rejestrze, że cudzoziemiec aktywnie, dobrowolnie i z własnej inicjatywy ponownie nawiązał kontakty z osobami podejrzanymi o popełnienie przestępstwa handlu ludźmi (art. 171 ust 2 uoc).

O powyższych postanowieniach cudzoziemiec jest pouczany na piśmie w języku dla niego zrozumiałym przez organ wydający przedmiotowe zaświadczenie (art. 173 uoc).

Oprócz legalnego pobytu, zaświadczenie uprawnia ofiarę handlu ludźmi również do:

- otrzymania świadczeń w formie interwencji kryzysowej, schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego, zgodnie z art. 5a ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej;
- niezwłocznego zwolnienia ze strzeżonego ośrodka lub aresztu dla cudzoziemców (art. 406 ust 1 pkt 4 uoc).

Ponadto, cudzoziemiec przebywający na terytorium RP na podstawie zaświadczenia nie może zostać zobowiązany do powrotu (art. 303 ust 1 pkt 12 uoc), a w przypadku, gdyby decyzja o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu była wcześniej wydana, nie może zostać wykonana (art. 330 ust 1 pkt 5 uoc). Wykonaniu nie podlegają również tego rodzaju decyzje wydawane przez organy innych państw członkowskich (art. 386 pkt 3b uoc). Przez okres ważności zaświadczenia, zawieszono także obowiązywanie wpisu danych ofiary w wykazie cudzoziemców, których pobyt na terytorium RP jest niepożądany (art. 437 ust. 1 pkt 4 uoc).

#### Pobyt czasowy w związku z podjęciem współpracy z organem ścigania

Zgodnie z art. 176 uoc zezwolenie na pobyt czasowy dla ofiar handlu ludźmi (tj. na okres co najmniej 6 miesięcy - art. 177 uoc), udziela się cudzoziemcowi, jeżeli łącznie spełnia następujące warunki:

- przebywa na terytorium RP;
- podjął współpracę z organem właściwym do prowadzenia postępowania w sprawie o przestępstwo handlu ludźmi;
- zerwał kontakty z osobami podejrzanymi o popełnienie przestępstwa handlu ludźmi.

Zezwolenie na pobyt czasowy udziela cudzoziemcowi na jego wniosek wojewoda właściwy ze względu na miejsce pobytu cudzoziemca, w drodze decyzji (art. 104 uoc).

Cudzoziemiec przebywający na terytorium RP na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy dla ofiar handlu ma prawo do:

- zwolnienia z obowiązku posiadania zezwolenia na pracę, zgodnie z art. 87 ust 2 pkt 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- korzystania z nauki m.in. w publicznych szkołach dla dorosłych, publicznych szkołach policealnych, publicznych szkołach artystycznych, publicznych placówkach oraz publicznych zakładach kształcenia nauczycieli zgodnie z art. 94a ust 2 pkt 11 ustawy z dnia 7 września 1991r. o systemie oświaty;

- otrzymania świadczeń w formie interwencji kryzysowej, schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego - art. 5a ustawy o pomocy społecznej;
- niezwłocznego zwolnienia ze strzeżonego ośrodka lub aresztu dla cudzoziemców (art. 406 pkt 4 uoc).

Ponadto, cudzoziemiec przebywający na terytorium RP na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy dla ofiar handlu ludźmi, nie może zostać zobowiązany do powrotu (art. 303 ust 1 pkt 5 uoc). Upřednio wydana w tej sprawie decyzja wygasa z mocy prawa (art. 306 pkt 2 uoc), a toczące się postępowanie ulega zawieszeniu (art. 305 ust 1 uoc). Decyzja o zobowiązaniu ofiary do powrotu nie podlega wykonaniu także w przypadku gdy wydaje ją organ innego państwa członkowskiego (art. 386 pkt 2 uoc).

Dane ofiar, którym udzielono przedmiotowego zezwolenia, nie są umieszczane w wykazie cudzoziemców, których pobyt na terytorium RP jest niepożądany, a w przypadku ich umieszczenia są one usuwane (art. 436 ust 1 pkt 5 i ust 2 uoc).

Zezwolenie na pobyt czasowy dla ofiar handlu ludźmi cofa się m.in. w przypadku, gdy ustał cel pobytu ze względu, na który zezwolenie zostało udzielone lub gdy cudzoziemiec przestał spełniać wymogi, niezbędne do udzielenia zezwolenia ze względu na deklarowany cel pobytu, w szczególności gdy cudzoziemiec zaprzestał współpracy z organem właściwym do prowadzenia postępowania w sprawie o przestępstwo handlu ludźmi, lub jeżeli postępowanie to zostało zakończone (art. 180 pkt 1 uoc). Zezwolenie może być również cofnięte, gdy wystąpi jedna z poniższych okoliczności:

- wymagają tego względy obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego;
- w postępowaniu w sprawie udzielania cudzoziemcowi zezwolenia na pobyt czasowy:
  - złożył on wniosek zawierający nieprawdziwe dane osobowe lub fałszywe informacje lub dołączył do niego dokumenty zawierające takie dane lub informacje
  - lub
  - zeznał on nieprawdę lub zataił prawdę albo podrobił lub przerobił dokument w celu użycia go jako autentycznego lub takiego dokumentu używał jako autentycznego (art. 180 pkt 2 uoc).

### Pobyt stały

Oprócz pobytu czasowego, ustawa o cudzoziemcach przewiduje dla ofiar handlu ludźmi również możliwość pobytu stałego. Zgodnie z brzmieniem art. 195 ust 1 pkt 5 uoc, zezwolenia na pobyt stały udziela się cudzoziemcowi na czas nieoznaczony na jego wniosek, jeżeli jest ofiarą handlu ludźmi w rozumieniu art. 115 § 22 kk i:

- przebywał na terytorium RP bezpośrednio przed złożeniem wniosku o udzielenie mu zezwolenia na pobyt stały przez okres nie krótszy niż 1 rok na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy dla ofiar handlu ludźmi,
- współpracował z organami ścigania w postępowaniu karnym w sprawie o przestępstwo handlu ludźmi,
- ma uzasadnione obawy przed powrotem do państwa pochodzenia, potwierdzone przez prokuratora prowadzącego postępowanie w sprawie o przestępstwo handlu ludźmi.

Inne uprawnienia ofiar handlu ludźmi wynikające z ustawy o cudzoziemcach.

a) wydanie polskiego dokumentu tożsamości - art. 260 ust 1 pkt 2 uoc:

Cudzoziemcowi (ofierze handlu ludźmi) może być wydany polski dokument tożsamości, jeśli spełni poniższe warunki:

- przebywa na terytorium RP na podstawie zaświadczenia potwierdzającego domniemanie, że jest ofiarą handlu ludźmi,
- nie posiada dokumentu podróży i nie jest możliwe otrzymanie przez niego innego dokumentu potwierdzającego tożsamość,
- złoży wniosek o wydanie takiego dokumentu - przy czym składając wniosek jest zwolniony z obowiązku przedstawienia ważnego dokumentu podróży lub innego dokumentu potwierdzającego tożsamość (art. 231 ust 4 uoc).

Polski dokument tożsamości jest ważny przez okres 1 roku od dnia wydania (art. 262 uoc) i w okresie swojej ważności potwierdza tożsamość cudzoziemca podczas jego pobytu na terytorium RP lecz nie potwierdza jego obywatelstwa. W związku z tym, nie uprawnia do przekraczania granic (art. 261 ust 1 i 2 uoc);

b) sfinansowanie pomocy w dobrowolnym powrocie - art. 334 ust 2 pkt 3 uoc:

Pomoc w dobrowolnym powrocie może być udzielona cudzoziemcowi, przebywającemu na terytorium RP na podstawie zaświadczenia potwierdzającego domniemanie, że jest ofiarą handlu ludźmi lub zezwolenia na pobyt czasowy dla ofiar handlu ludźmi.

Ponadto, w ustawie z dnia 12 października 1990r. o Straży Granicznej w Art. 1.1 rozszerzono kompetencje Straży Granicznej o (...) 4) rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców, w zakresie właściwości Straży Granicznej, a w szczególności: (...) j) przestępstw określonych w art. 189a Kodeksu karnego i w art. 8 ustawy z dnia 6 czerwca 1997r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny.

Ustawa o cudzoziemcach wprowadziła także art.5a. do ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej, zgodnie z którym prawo do świadczeń w formie interwencji kryzysowej, schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego przysługuje cudzoziemcom przebywającym na

terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zaświadczenia, o którym mowa w art. 170 ustawy z dnia 12 grudnia 2013r. o cudzoziemcach, lub na podstawie zezwolenia, o którym mowa w art. 176 ustawy z dnia 12 grudnia 2013r. o cudzoziemcach.

### Kodeks postępowania karnego

W 2014r. weszła w życie ustawa z dnia 13 czerwca 2013r. *o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego* oraz rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2013r. *w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzonego w trybie określonym w art. 185a-185c Kodeksu postępowania karnego*.

Ustawa wprowadza zasadę jednorazowego przesłuchania pokrzywdzonych/świadków w przyjaznych pokojach przesłuchań, do osiemnastego roku życia w sytuacjach kiedy istnieje obawa, że przesłuchanie w zwykłym trybie mogłoby negatywnie wpłynąć na ich psychikę. Zasada ta stosowana dotychczas w stosunku do pokrzywdzonych do 15 roku życia - przestępstwami przeciwko wolności seksualnej i obyczajności oraz przeciwko rodzinie i opiece, chroni już teraz także małoletnich do 18 roku życia, w sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej, ofiary handlu ludźmi oraz dorosłe ofiary przestępstw seksualnych.

Co istotne, małoletniego należy przesłuchiwać wyłącznie wtedy, gdy jego zeznania mogą być istotne dla rozstrzygnięcia sprawy. Dziecko pokrzywdzone przestępstwem może więc w określonych sytuacjach w ogóle nie brać udziału w postępowaniu karnym. Nowelizacja Kodeksu postępowania karnego wprowadziła także obowiązek ustanowienia obrońcy dla podejrzanego w celu jego ewentualnego udziału w przesłuchaniu dziecka oraz nakaz utrwalenia przesłuchania w formie audio/video.

Ustawa zakłada utworzenie przyjaznych pokoi przesłuchań w sądach lub w innych podmiotach, na obszarze właściwości danego sądu. Wprowadzono także przepisy przejściowe, zgodnie z którymi, jeżeli na obszarze właściwości sądu nie ma takiego pomieszczenia, przesłuchania tej szczególnej grupy świadków mogą być przeprowadzane w innym miejscu, nie dłużej niż do dnia 27 lipca 2015r. Po tej dacie wszystkie przesłuchania w trybie art. 185a-185c Kodeksu postępowania karnego muszą odbywać się w przyjaznych pokojach przesłuchań. W terminie do dnia 27 stycznia 2015r. można odstąpić od rejestracji obrazu i dźwięku z przesłuchania, jeżeli organ przeprowadzający przesłuchanie nie dysponuje urządzeniem rejestrującym.

Wspomniane powyżej rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości określa sposób przygotowania małoletniego świadka/pokrzywdzonego do przesłuchania i warunki, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do jego przeprowadzenia.

Zmiany w w/w aktach prawnych są konsekwencją implementacji przepisów Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012r. ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw zastępującej decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW.

## **VI. NOWE ROZWIĄZANIA, DOTYCZĄCE PRZECIWDZIAŁANIA HANDLOWI LUDŹMI**

### **Algorytm**

W ramach prac, prowadzonych przez grupę ekspercką ds. ofiar międzyresortowego Zespołu ds. Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi, powstało narzędzie ułatwiające identyfikację ofiar handlu ludźmi o charakterze ogólnym - „Wskaźniki identyfikacji potencjalnych ofiar handlu ludźmi – Poziom I”, oraz narzędzie odnoszące się do poszczególnych form wykorzystania - „Wskaźniki identyfikacji ofiar handlu ludźmi do eksploatacji seksualnej, pracy oraz żebrania – Poziom II”.

W 2013r. Komenda Główna Straży Granicznej przeprowadziła pilotaż stosowania wskaźników. Wskaźniki ogólne zostały przekazane do wykorzystania przez funkcjonariuszy pionów granicznego oraz cudzoziemskiego, którzy z racji wykonywanych obowiązków mogą mieć bezpośredni kontakt z potencjalną ofiarą handlu ludźmi. Natomiast wskaźniki na Poziomie II zostały przekazane do wykorzystania przez funkcjonariuszy SG pionu operacyjno-śledczego, odpowiedzialnych za prowadzenie postępowań w sprawach o przestępstwo handlu ludźmi.

### **Standardy bezpiecznej placówki dla ofiar handlu ludźmi**

We wrześniu 2013r. zakończono prace nad „Standardami bezpiecznego schroniska dla ofiar handlu ludźmi”. Dokument ten został opracowany w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych, przy współpracy organizacji pozarządowych i wybranych ośrodków pomocy społecznej oraz na podstawie zleconych analiz.

Wskazówki zawarte w dokumencie przeznaczone są dla instytucji, które prowadzą schroniska lub planują ich założenie i mają zamiar profesjonalnie wspierać ofiary handlu ludźmi.

W związku z tym, w październiku 2013r. opracowane „Standardy...” zostały przekazane, zgodnie z kompetencjami, do Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, w celu jego rozpowszechnienia wśród jednostek strukturalnych pomocy społecznej.

### **[www.handelludzmi.eu](http://www.handelludzmi.eu)**

Portal [www.handelludzmi.eu](http://www.handelludzmi.eu) został uruchomiony w sierpniu 2013r. Na stronie, która funkcjonuje w dwóch wersjach językowych – polskiej i angielskiej, można znaleźć szereg informacji na temat przeciwdziałania zjawisku handlu ludźmi, ochrony i wsparcia ofiar, struktury instytucjonalnej (opisu podmiotów biorących udział w pracach Zespołu międzyresortowego oraz jego Grupy Roboczej).

Ponadto, w serwisie znajduje się obszerna baza wiedzy, zawierająca nie tylko akty prawne regulujące problematykę handlu ludźmi, ale także, statystyki, publikacje, ciekawostki oraz opisy prowadzonych

projektów. Portal jest na bieżąco aktualizowany informacjami o nadchodzących i zakończonych wydarzeniach, wydanych raportach, orzeczeniach sądowych w sprawach o handel ludźmi, itd.

Portal posiada również swój odpowiednik w serwisie społecznościowym [www.facebook.com/handelludzi](https://www.facebook.com/handelludzi), gdzie przekazywane są m.in. najświeższe doniesienia medialne z kraju i ze świata.



## VII. ISTOTNE KWESTIE Z ZAKRESU WSPÓŁPRACY MIĘDZYNARODOWEJ

### Dyrektywy Unii Europejskiej

[Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE](#) z dnia 5 kwietnia 2011r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar, zastępująca decyzję ramową Rady 2002/629/WSiSW. Państwa Członkowskie były zobowiązane do wdrożenia Dyrektywy do 6 kwietnia 2013r.

Dyrektywa ustanawia minimalne wspólne zasady definiowania przestępstw dotyczących handlu ludźmi. Przewiduje też środki dla skuteczniejszego zapobiegania temu zjawisku oraz lepszej ochrony ofiar. Centralną wartością jest w niej prawo ofiary do ochrony. Dokument dotyczy również m.in. przestępstw towarzyszących, takich jak praca przymusowa czy zmuszanie do popełnienia przestępstwa oraz porusza kwestię oskarżenia sprawców, wsparcia dla ofiar, prewencji i monitoringu implementacji dyrektywy.

Wynikiem transpozycji dyrektywy jest zestaw zmian przepisów w Kodeksie postępowania karnego (kpk), dotyczących prowadzenia przesłuchania małoletnich ofiar handlu ludźmi. Zmiany te zostały wprowadzone na mocy ustawy z dnia 13 czerwca 2013r. o zmianie kodeksu karnego i kodeksu postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw. Weszły w życie z 27 stycznia 2014r.

[Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE](#) z dnia 25 października 2012r. ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępująca decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW.

Dyrektywa harmonizuje na poziomie Unii Europejskiej standardy w zakresie gwarancji procesowych pokrzywdzonych oraz ich ochrony. Jej celem jest zapewnienie, aby osoby pokrzywdzone przestępstwem oraz, w niektórych sytuacjach także osoby im bliskie, otrzymywały w trakcie postępowania karnego odpowiednie informacje, wsparcie i ochronę. Państwom członkowskim pozostawiono swobodę w zakresie uregulowania praw i ochrony świadków w postępowaniu karnym.

### Ewaluacja GRETA

W 2010 roku Polska ratyfikowała Konwencję Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi, która m.in. ustanowiła mechanizm ewaluacji i jej wdrożenia w postaci Grupy Ekspertów Rady Europy do Spraw Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi - GRETA.

W kwietniu 2012r., podczas wizyty w Polsce, eksperci GRETA dokonali ewaluacji wdrożenia przepisów Konwencji. Podczas wizyty eksperci odbyli szereg spotkań zarówno z przedstawicielami administracji rządowej, jak i organizacji pozarządowych, a także środowiska akademickiego. W wyniku tych

spotkań powstał w 2013r. raport wraz z rekomendacjami, który został przedstawiony Komitetowi Stron (*Committee of the Parties*). Został on przyjęty w czerwcu 2013 roku.

Raport przyniósł generalnie pozytywną ocenę, podejmowanych przez Polskę od 2003 roku, starań na rzecz ochrony ofiar i ich praw. Był także motywacją dla zorganizowania w Warszawie międzynarodowej konferencji "Putting Victims First", poświęconej implementacji Konwencji.

### **Konferencja "Putting Victims First"**

W dniach 26-27 listopada 2013 roku w Warszawie odbyła się dwudniowa konferencja na temat ochrony i promowania praw ofiar handlu ludźmi „Pierwszeństwo dla ofiar” (*Putting Victims First*), zorganizowana przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych przy wsparciu warszawskiego biura Międzynarodowej Organizacji ds. Migracji. W spotkaniu wzięło udział ponad 200 ekspertów (przedstawiciele administracji, organizacji pozarządowych i organizacji międzynarodowych) pochodzących z blisko 30 państw – zarówno z krajów pochodzenia, krajów tranzytu, jak i krajów docelowych ofiar handlu ludźmi.

Konferencja została zorganizowana dzięki wsparciu Norweskiego Mechanizmu Finansowego w partnerstwie z rządami Islandii, Lichtensteinu i Norwegii, Radą Europy oraz Międzynarodową Organizacją ds. Migracji. Wydarzenie miało na celu wymianę doświadczeń, poglądów i pomysłów dotyczących realizacji praw ofiar handlu ludźmi. Obrady ekspertów koncentrowały się na czterech obszarach:

- identyfikacja ofiar handlu ludźmi ze szczególnym uwzględnieniem wykorzystania do pracy przymusowej;
- zadośćuczynienie i kompensata;
- standardy bezpiecznego zakwaterowania ofiar handlu ludźmi;
- zapewnienie rehabilitacji ofiar i bezpiecznego powrotu.

### **Festiwal filmowy 18/18**

W dniach 16-18 października 2012r. w Warszawie, zorganizowany został przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych wraz z Fundacją Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu La Strada Międzynarodowy Festiwal Filmów o Handlu Ludźmi: „18/18” – 18 ludzkich historii na 18 października 2012 roku”. Jego celem było pokazanie, za pośrednictwem filmu, zjawiska handlu ludźmi, a ideą m.in. budowa świadomości i przekazanie wiedzy na temat handlu ludźmi, a tym samym zmiana postaw zarówno wśród młodzieży, jak i osób, które mają do czynienia z tym procederem. Obok

pokazów filmowych, w ramach festiwalu, odbyły się także panele dyskusyjne oraz spotkania z twórcami.

Podczas Festiwalu można było zobaczyć 24 filmy (w tym 18 konkursowych), które w różnym aspekcie poruszają tematykę handlu ludźmi. Były to zarówno filmy dokumentalne, jak i fabularne, dotyczące m.in. handlu kobietami, pracy przymusowej, zmuszania do działalności przestępczej, handlu narządami pozyskiwanymi do przeszczepów czy handlu dziećmi. Obejrzało je ponad 6000 widzów.

Zwycięzcami konkursu zostały dwa filmy dokumentalne: „Krew w Twoim Telefonie” (reż. Frank Piasecki Poulsen) oraz „Mocne kobiety – historie o handlu ludźmi” (reż. Eveline van Dick), które - zdaniem jury - najpełniej ukazały problem handlu ludźmi.

**HANDLEM LUDŹMI** jest werbowanie, dostarczanie, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osoby z zastosowaniem:

1. przemocy lub groźby bezprawnej,
2. uprowadzenia,
3. podstępu,
4. wprowadzenia w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania,
5. nadużycia stosunku zależności, wykorzystania krytycznego położenia lub stanu bezradności,
6. udzielenia albo przyjęcia korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy osobie sprawującej opiekę lub nadzór nad inną osobą

- w celu jej wykorzystania, nawet za jej zgodą, w szczególności:

w prostytucji, pornografii lub innych formach seksualnego wykorzystania,

w pracy lub usługach o charakterze przymusowym,

w żebractwie,

w niewolnictwie lub innych formach wykorzystania poniżających godność człowieka lub w celu pozyskania komórek, tkanek lub narządów wbrew przepisom ustawy.

Jeżeli zachowanie sprawcy dotyczy małoletniego, stanowi ono handel ludźmi, nawet gdy nie zostały użyte metody i środki wymienione w pkt 1-6.